

GER

42

September 2002

Dansk Mongolsk Selskab

GER 42

13. årgang – september 2002

ISSN 0905-9504

GER er medlemsblad for Dansk Mongolsk Selskab. Bladet udkommer februar, maj, august, november.

Redaktion:

Rolf Gilberg (ansvarshav.)
Jan Koed
Gudrun Lefmann
Bulgan Njama

Artiklernes synspunkter repræsenterer den enkelte forfatters holdninger.

Tryk: One Way Tryk a/s

Oplag: 300 eks.

GER udsendes af Østjyllands Postcenter. Henvendelse vedr. fejl og mangler til det lokale postkontor.

Dansk Mongolsk Selskab
har til formål

- (a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområder i Mongoliet, Kina og Rusland,
- (b) at udgive skrifter om mongolerne,
- (c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold,
- (d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne og
- (e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Dansk Mongolsk Selskab**Æresmedlem:**

HKH Kronprins Frederik

Bestyrelse:

Klaus Ferdinand
Anita Garbers
Rolf Gilberg
Søren Haslund-Christensen
Jan Koed, Gudrun Lefmann
Bulgan Njama, Leif F. Petersen

Internet:

www.danskmongolskselskab.dk

Selskabets adresser:

Formand: Rolf Gilberg
Etnografisk Samling
Nationalmuseet
Frederiksholms Kanal 12
1220 København K
tel: 3347 3207
fax: 3347 3320
email: rolf.gilberg@natmus.dk

Sekretær: Lone Ross

Æblerosestien 4
3460 Birkerød
tel: 4581 3830
email: lone.ross@cool.dk

Kasserer: Jan Koed

Carl Bernhards Vej 15, st.tv.
1817 Frederiksberg C
tel: 3322 3729
fax: 3322 3726
email: jan-koed@inet.uni2.dk

Girokonto: 784-1582**NGO-projekter:**

Bulgan Njama
Fuglebo 2
2000 Frederiksberg
tel: 3833 2106
email: dms@dkk.dk
I Mongoliet:
damost@magicnet.mn

Medlemskab:

Kontingent:
150 kr. pr. kalenderår for personligt medlemskab.
250 kr. for husstandsmedlemskab.
500 kr. for firmamedlemskab.
Tillæg for medlemmer bosat i udlandet: 50 kr.
Henvendelse om medlemskab rettes til kassereren.

Naadam er årets store begivenhed i mongolernes tilværelse. Fra nær og fjern drager nomaderne ind til nærmeste sum-center for at mødes, feste og konkurrere. Afslutningen på det store hestevæddeløb nærmer sig. Efter 35 km's ridt presses de sidste kræfter ud af hest og rytter. Prestige og præmier står på spil for de fem første, der passerer målet.

Foto: Anita Garbers

Indhold

Når steppen blomstrer...	3
Steppens imperium	6
Hjælp til selvhjælp	7
Vandkraft til Erdenebulgan	8
Antropologi-studerende blandt rensdyrnomader	11
Tiden står stille på stepperne	15
I Mongoliets vold (I)	18
Indlæg	25
Aktuelt	26
Jørgen Bitsch 80 år	27
Leif F. Petersen	27
DMS nyt	28

Udsatte grupper

Det første hold mongolske socialarbejdere har fået deres eksamensbeviser.

Når steppen blomstrer...

Det hele giver stor mening, når man ser cirkus-børnene fra Baga Nuur optræde. De gamle gulvtæpper og gymnastikmåtter, der tjener som underlag for forestillingen, er nok nedslidte, men ungerne energi, deres umådelige stolthed og deres evne til at samarbejde emmer af mageløs livskraft.

Cirkus-børnene og en dukketeaterforestilling, »Ulven og de syv Gedekid«, fra Donergobi var kulminationen på den store konference om Samarbejde og Engagement i

socialle Opgaver i Ulaan Baatar i slutningen af maj [se også GER 40 s. 14-16]. Konferencen var arrangeret af *Damost* og havde fin tilslutning – fra projektmedarbejdere, naturligvis, men også fra NGO'er og regeringen.

Konferencen fandt sted i forlængelse af, at Mongoliets første 35 socialpædagoger fik deres afgangseksamen. Deres uddannelse er foreløbig et engangsforetagende, som er kommet i stand på initiativ fra Dansk Mongolsk Selskab og Mon-

golsk Dansk Selskab, finansieret med hjælp fra *Danida*.

Opgaven lød på at lave et 2-årigt kursus i socialpædagogisk arbejde – rettet mod det voksende antal gadebørn, der bryder op fra deres opløste og fattige familier for at klare sig på egen hånd. Eleverne var 28 fuldtidsansatte i syv aimager langs jernbanen mellem Sibirien og Beijing samt syv fra *Damost*, 35 i alt.

Der var fire studerende fra hver aimag: én fra børnepolitiet, en skolelærer, en socialarbejder fra den lo-

kale socialforvaltning samt én fra den gamle kommunistiske pionérorganisation, nu genfødte demokratiske organisation, NCC, Den nationale Børnekomité. Alle passede deres fuldtidsarbejde undervejs – samtidig med, at de var på seminarer, *workshops*, kurser og lavede skriftligt arbejde.

bets andet år skulle skabe et projekt i deres egen by, hvor de fiskede mindst fem børn op af elendigheden. Det blev til en regnbue af konstruktive projekter – fra gadeteater over dukketater, cirkus og grøntsagsdyrkning til familierådgivning. De otte projekter kom i stand for 1.000 US-dollars hver, og tilsam-

res nye viden med kolleger i hele landet. Der udover har flere end 1.400 socialarbejdere været igenem kortere forløb af den samlede uddannelse.

»For os – for den danske socialpædagogiske virkelighed – var det tankevækkende, at det i så høj grad handler om fattigdom i Mongoliet. Det er simple forsørgelsesproblemer, der gør, at familier går i opløsning med alkoholisme, vold osv. Når der bliver skabt indkomstgrundlag – det kan f.eks. være en mark, som flere familier kan dyrke, så de får mad på bordet og måske kan sælge lidt – kan familierne blive rettet op igen og børnene flytte hjem og genoptage skolen«, fortæller Bent Madsen.

En anden afgørende faktor for projektets succes har været Mongoliets i forvejen stærke undervisningssystem, som er en arv fra sovjettiden. Dels var kursisterne i forvejen veluddannede med universitets- eller anden højere uddannelse; dels er der tradition for at undervisning er vigtig, så systemet er opmærksomt på nødvendigheden af, at børn kommer i skole.

Og helt forskelligt fra Danmark fokuseres der på at give børnene social kompetence – at gøre dem i stand til at være sammen med andre børn og begå sig i det hele taget. Nogle af de studerendes projekter var rent kulturelle. Det var cirkus- og gadeteaterprojekterne. »Det er skelsættende for børnene at få identitet som cirkusartister. Det giver dem selvtillid. Det var en stor oplevelse at se dem optræde – se dem indtage scenen«, siger Bent Madsen.

Og Bent Madsen har fuldstændig ret: at se gadebørnene, der kort tid forinden havde været forhutlede småkriminelle, med strålende øjne lave alle deres kunster under kyndig instruktion af en ældre, pensioneret cirkusartist var en gribende oplevelse.

Små artister fra cirkusprojektet i Baga Nuur under træningen.

De teoretiske indspark kom via koncentreret gæsteundervisning fra Danmark af seks lærere, lektor ved *Danmarks Pædagogiske Universitet*, DPU, Jesper Holst, der for tiden er udstationeret som undervisningsrådgiver for Nepals regering, seminarielærer ved *Københavns Socialpædagogiske Seminarium* Annelise Jakobsen, Peter Kristensen fra *Socialpædagogernes Landsforbund* i Aalborg, Knud Byskov, der er forstander på døgninstitutionen *Holmstrupgård*, Bent Madsen, fhv. forskningslektor ved DPU, nu konsulent ved *Videnscenter for Social Tilpasning og Udstødelse* ved CVU i København samt projektkoordinator Bulgan Njama.

Gæstelærerne kom én eller to gangen og gennemførte kurser af to ugers varighed. Led i uddannelsen var også, at de studerende i forlø-

men er det kommet hundredevis af mennesker til gavn – langt flere end de 40 børn, som var minimumskravet i forbindelse med uddannelsen. Den del af projektet blev finansieret af midler indsamlet i Danmark af Dansk-Mongolsk Selskab.

Bent Madsen, der var blandt de danske undervisere, som i maj var med ud at se resultatet af 2 års indsats fortæller: »For det første er der tale om et bistandsprojekt. De skal selv kunne arbejde videre uden os og *Danida*. Vort fornemste mål var, at de skulle kunne selv.«

»Og så var tværfagligheden interessant. Det var en i mongolsk sammenhæng meget konstruktiv form. De udnyttede deres netværk fornemt og udbyggede det. Og opgaven krævede en meget høj grad af sammenhæng mellem teori og praksis«, siger Bent Madsen. Og de nyudklækkede socialpædagoger har delt – og deler fortsat løbende – de-

»De har fået fremtidsperspektiv. De fortalte mig, hvordan de selv har lært at organisere, reparere og gøre ved. Og den gamle artist fortalte mig tilmed, at han også havde fået mening i sit liv. Det gav ham stor glæde at give de unge mening med tilværelsen og selvtillid. Det var et klassisk eksempel på læremester-elevforholdet. Han var meget glad«, fortæller Bent Madsen om den gamle cirkusartist fra Baga Nuur aimag.

Læreren, der havde været med til at lave cirkusprojektet, forklarede, at det vigtigste for hende er at give børnene færdigheder. Billet til at komme videre i livet så at sige. »Om det så er at optræde, sælge eller dyrke grøntsager – det er for så vidt ligegyldigt«, siger Bent Madsen.

Det var disse og tilsvarende emner, der blev drøftet på konferencen i Børnepaladset i UB i maj. Hvordan man kan komme videre med at hjælpe og styrke børnene, der som altid bliver de første ofre for social elendighed, som den der råder i store dele af Mongoliet i dag.

Den projektansvarlige, Bulgan Njama, ordner en aftale ved en af Ulaanbaatars private, mobile »telefonkiosker«. Til højre en flok unger fra børnehjemmet i Darkhan, hvor nogle af projektets børn bor.

Der er ingen tvivl om, at uddannelsen af socialpædagogerne i Mongoliet er en udelt succes. Problemet er blot, hvordan man sikrer, at den fortsætter, så endnu flere livskraftige mongolske børn kan komme i vej i det moderne Mongoliet i krydsfeltet mellem traditioner og fremtiden. ■

Tekst og foto:
Mette Holm

Mette Holm er free lance journalist med tilknytning til DR P1's *Orientering*. Hun har levet, rejst i og skrevet fra Asien gennem over 20 år – herunder Mongoliet de seneste 10 år. Hendes rejse til Mongoliet i maj måned i år har resulteret i flere indslag i Danmarks Radio og artikler om Mongoliet og Dansk Mongolsk Selskabs projekter. Her kan nævnes:

metroXpress 25.06.02 s. 16-17.
Magisterbladet 14, 02 s. 28-31.
Danidavisen 3, 08.02. s. 8.

Danmark gav overgangsbistand til Mongoliet i nogle år. Det må være de bistandspenge, der nogensinde er bedst givet ud. De havde gennemslagskraft, de blev værdsat, og mongolerne havde stor gavn af dem. Men overgangsbistand er præcis *det* – og den blev aldrig forlænget.

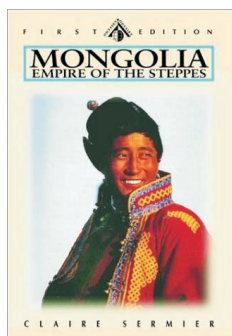
Det, som dog holder liv i håbet for Mongoliets fremtid, er de prægtige og ressourcerstærke mennesker. Der skal så lidt til at give dem afsæt ud af fattigdom og elendighed – og så har de deres natur, deres vidder, der lidt – som tilfældet er i Grønland – nærer deres livsmod og alligevel skaber håb.

Som en hyrde engang sagde til mig: »Livet er godt. Så længe, vi har mad og mælk, er det godt. Når der tilmed er blomster på sletten er det pragtfuldt.«

Sådan sagde hyrden Renchinsambuu til mig, og jeg tænker på ham denne sommer, da jeg ser sletten er dækket af de fineste små blomster – lilla, gule, lyserøde, hvide og blå.

Mette Holm

Steppens imperium

Den har været længe undervejs, men nu kan udlændinge omsider sætte endnu en håndbog om Mongoliet op på deres reol.

Mongolia: Empire of the Steppes, der blev udgivet i maj, er en bog på 328 sider fyldt med farvefotos, historie, kultur og ajourført information. Bogen kan købes i boghandelen og via Internet, herunder amazon.com.

Bogen, der er udgivet af *Odyssey Guides* og skrevet af den franske forfatter Claire Sermier, giver et aktuelt portræt af Mongoliet og dækker et bredt spektrum af emner skrevet af velkvalificerede bidragsydere. Sermier har besøgt Mongoliet regelmæssigt siden 1981, og i anledning af bogen har hun rejst rundt i snart sagt alle hjørner af landet og har derigennem opnået en stor viden om arkæologiske steder og lokale traditioner. De mange detaljerede beskrivelser af gamle gravpladser, gravsten med dyremotiver og ruiner er særdeles oplysende og nyttige for såvel individuelle rejser som rejseselskaber.

Til forskel fra traditionelle håndbøger er Odysseys bøger beregnet til at blive læst fra ende til anden, og det anbefales at læse dem, før man rejser.

Blandt bogens stærke sider hører afsnittene om historie, religion og kultur – med vægten lagt på lidet kendte historiske perioder som fx den før-mongolske æra. De tyrkiske stammer, der dominerede steppen før Chinggis Khan dukkede op – får en passende opmærksomhed.

Det indledende afsnit, *Facts For the Traveller*, indeholder de seneste oplysninger om fly og tog til Mongoliet, visumforholdene, mongolske ambassader i udlandet, rejserangører, hoteller, forretninger, restauranter og underholdning. Således nævner bogen det nyligt åbnede *Sky Shopping Centre* og det renoverede *Palace Hotel*. Især kan fremhæves afsnittet om rejser uden for sæsonen, som fortæller lidt om, hvad besøgende kan forvente sig, hvis de ankommer i januar måneds mørke.

Det historiske afsnit går i dybden med oldtiden, især bronze- og jernalderen. Forfatteren beskriver på fremragende vis disse tidsaldres særlige karakteristika, herunder betydningen af gravstedernes sten og begravelsespladserne. Afsnittene i det efterfølgende kapitel, *Empires of the Steppes*, minder den rejsende om, at steppens nomader udgjorde en alvorlig trussel mod resten af Asiens folkeslag, endda længe før de store khaner overtog scenen. Sermier påpeger også, at nogle af disse civilisationer, især Qidan, kun var semi-nomadiske, idet de opførte adskillige byer. Afsnittet bringer et instruktivt kort over Mongoliet i 1300-tallet, der tydeligt viser, hvordan de mongolske horder stormede frem til Europas dørtrin.

Et afsnit med titlen *World of the Steppes* fokuserer på landskabet med dets flora og fauna. Der lægges især vægt på Gobi-områderne. Dernæst følger *Cultural Aspects* med fokus på shamanisme, symbolsprog

og hestens betydning i det mongolske samfund. Naadam-tilskuere vil især have udbytte af at læse om træning og udvælgelse af heste. Mongolsk musik, kunst og nomadisk arkitektur bliver også behandlet her.

Bogens anden del er opdelt efter regioner – Ulaanbaatar, de centrale aimager, de nordlige aimager, de østlige aimager, Gobi-aimagerne og de vestlige aimager. Med fokus på historie og kultur – mere end de praktiske forhold – udgør denne del af bogen en udmærket guide for rejsende på arrangerede ture. Det er en sand fornøjelse at vende siderne, som er illustrerede med fotografier og tegninger af den hjemlige kunstner N. Bat-Erdene.

Bogen er særdeles læsevenlig og fuld af nyttig viden. Den er et *must* for folk, der rejser til Mongoliet, og for udlændinge, der bor i Mongoliet. ■

The Mongol Messenger
29(575):8 – 17.07.02

Claire Sermier: *Mongolia. Empire of the Steppes*. Oversat fra fransk af Helen Loveday. 2000, Odyssey Publications. 320 s.
ISBN 9622176895. \$23.95 (\$16,77 hos amazon.com). Bogen fås også i en lokal version, der er til salg i gavebutikken bag *Bayangol Hotel*.

Kulden i Mongoliet

Hjælp til selvhjælp

Den tidligere omtalte (GER 39, s. 3-6) skole i Erdene sum, der har fået 100 moderfår fra DMS i forbindelse med projektet *Kulden i Mongoliet*, har nu udvidet dyreflokken med 80 nyfødte lam. Skolen har hjulpet til ved fødslen af de nye dyr, som har nydt sommeren sammen med deres moderfår. Skolen sender en speciel hilsen og tak til Dansk Mongolsk Selskab.

Traktor og vandingsystem

De resterende \$1.600 af de indsamlede midler gik til nomaderne i Bayangobi sum, Bayankhongor aimag, som har mistet deres dyr i forbindelse med zud-problemerne i de forrige vintre. Mongolsk Dansk Selskab har anskaffet en lille traktor og et vandingsystem til nomaderne, der arbejder på at overleve ved hjælp af dyrkning af grøntsager. Disse redskaber vil hjælpe 80 familier til at dyrke grøntsager, så de ikke ligesom mange andre nomader behøver at flygte til storbyerne. Sum-bestyrelsen var meget taknemmelig for gaven, som den har arbej-

det hårdt for at modtage igennem længere tid. DMS' bidrag til nomaderne i Bayangobi sum blev vist i Mongolsk TV, som desuden bragte en rapport om kuldeprojektet.

Bayangobi sum

Bayangobi sum i Bayankhongor aimag blev etableret i 1942 og dækker et areal på 462.000 m². Sumen har 2.812 indbyggere, der lever fordelt i 5 bager [udtales omtrent som *bakker-red*]. Af de i alt 767 familier lever 624 familier af nomadedrift. Udover nomadedrift har sumen tradition for landbrug. 72 hektar landbrugsjord ligger i sum-territoriet. Sumen er placeret for enden af Altai-bjergene og ligger således i en højde af ca. 3.000 m over havet. Afstanden fra Ulaanbaatar til sumen er 725 km. I årene 2000-2001 har sumen produceret 20-25 ton kashmiruld, 10 ton kameluld, 10 ton fåreuld samt kød til markedet. Disse produkter har været befolkningens vigtigste eksistensgrundlag.

Under zud-katastroferne og tørken i sommermånederne gennem de

sidste 3 år har sumen nu kun 30.000 dyr tilbage af oprindeligt 130.000 dyr. Nomaderne i sumen er derfor hårdt ramt af situationen. Sumbestyrelsen mener, at ca. 200 familier har mistet deres eksistensgrundlag. Derfor har sumbestyrelsen udarbejdet forslag til flere projekter, der kan bidrage til en løsning.

Projekterne *Fællesstyring*, *Gobis initiativ* og *Grøn revolution* har til formål at bekæmpe ørkenspredningen og forbedre eksistensgrundlaget for de fattige befolkningsgrupper i området. I den forbindelse er der etableret fire forskellige former for mindre kooperative bevægelser, der arbejder for at forbedre deres eksistensgrundlag ved at dyrke grøntsager, organisere produktion og salg af landbrugsprodukter, bl.a. uld, kød og andre råvarer. Med andre ord, der arbejdes med at etablere et grundlag for en egentlig andelsbevægelse i området.

Dansk Mongolsk Selskabs bidrag i form af traktor og vandingsystem kom på det helt rigtige tidspunkt, og sumbestyrelsen føler derfor stor taknemmelighed over for den danske håndsrækning. ■

Mongolsk Dansk Selskab
Ulaanbaatar

Billedet øverst viser et par af de nyfødte lam. Nederst til venstre beundres den ny erhvervede traktor, til højre overrækkelsen af traktorens dokumenter.

Organisationen for Vedvarende Energi har siden 1995 arbejdet med gennemførelsen af vedvarende energiprojekter i Asien og det sydlige Afrika. I Mongoliet arbejder OVE med økonomisk støtte fra Danida med etableringen af et vandkraftanlæg i Erdenebulgan. Projektet er det første decentrale energianlæg i Mongoliet, hvor forbrugerne deltager i et demokratisk opbygget forsyningselskab.

I 1996 gennemførte et mongolsk ingeniørfirma en undersøgelse, som viste, at de geografiske og hydrologiske betingelser er tilstede for at lave et vandkraftanlæg ved Egiin-floden ca. 1,5 km fra Erdenebulgan. Lige siden har befolkningen i sumcenteret diskuteret de udviklingsmuligheder for området, der ligger i en 24 timers elektricitetsforsyning.

Realiseringen af beboernes drømme er nu godt på vej. Vandkraftanlægget detailprojekteres i øjeblikket af det mongolske firma *MCS International* med licitation i oktober og en forventet byggestart i november. OVE har den overordnede projektledelse assisteret af det danske rådgivende ingeniørfirma ISC. Projektet har været længe undervejs. Til gengæld er der nu etableret en forsyningsvirksomhed drevet på demokratiske vilkår med repræsentanter for forbrugerne i bestyrelsen. Det er den første af sin slags i Mongoliet, og projektet følges derfor med stor interesse fra de centrale myndigheders side.

Udviklingsstrategier

Omstillingen fra en socialistisk planøkonomi til markedsøkonomi har været – og er – en smertelig proces, med store sociale og økonomiske omkostninger for befolkningen. Mongoliet er i dag et af verdens fattigste lande. Den nye politiske og økonomiske situation har specielt

Vandkraft til Erdenebulgan

En tilhører spørger interesseret om prisen på energien og om hvor mange lokale, der kan få arbejde med byggeriet.

ramt befolkningen på landet, hvor mangel på brændstof og reservedele har lukket mange småindustrier. Det har ført til stor arbejdsløshed og har enten tvunget befolkningen til at vende tilbage til deres gamle nomadetilværelse som kvægopdrættere eller til at flytte til de større byer i håb om at finde et betalt arbejde dér. Afvandringen fra land til by er et centralt problem i Mongoliet – i lighed med de fleste 3. verdens lande – som behandles både som et særskilt problem og som alle »problemers moder«.

Regeringens udviklingsstrategier for landdistrikterne knytter sig til udviklingen af landbrugssektoren og landbrugsbaseret industri. I alle strategierne indgår tilstrækkelig og forsynings sikker energi som en betingelse.

Søgningen til de større byer søges modvirket af strategier, der satser på en udvikling af landbrugssek-

toren og landbrugsbaseret industri. Udover det søger regeringen at forbedre levevilkårene på landet og for landets nomader ved at styrke kommunecentrene som ligger spredt over hele landet. Kommunecentrene er livsnerven for nomaderne til det moderne samfund. Her er hospitalet/klinikker, skoler, indkøbsmuligheder og offentlige kontorer. Centrene spiller en central rolle i de mongolske udviklingsplaner. En forudsætning for at denne rolle kan udfyldes er, at centrene har en stabil energiforsyning.

Adgang til energi

Regeringens energipolitik har som målsætning, at alle mongoler skal have adgang til elektricitet. Indtil nu har strategien været at tilslutte pro-

vinscentre (aimag) og kommune-centre (sum) til det nationale transmissionsnet. Resultatet er, at ca. 67 % af alle husstande nu har adgang til elektricitet. Men det er kun 142 ud af det totale antal på 314 sum-centre, der er tilsluttet det nationale net, resten må klare sig med

centre med vedvarende energi. I planen satses der på en blanding af vandkraft, solceller og små vindmøller. Vindmøller og solcellesystemer produceres allerede på licens i Mongoliet, og de sidste år er der etableret 5.000 solcellesystemer og 4.500 husstandsmøller.

Alt for mange bistandsprojekter er imidlertid drevet ud fra en fascination af teknologien. Vedvarende energiprojekter er ingen undtagelse.

OVE's erfaring fra projekter i Danmark såvel som internationalt er, at ofte er valget af teknologi den enkleste del. Men vejen dertil kan

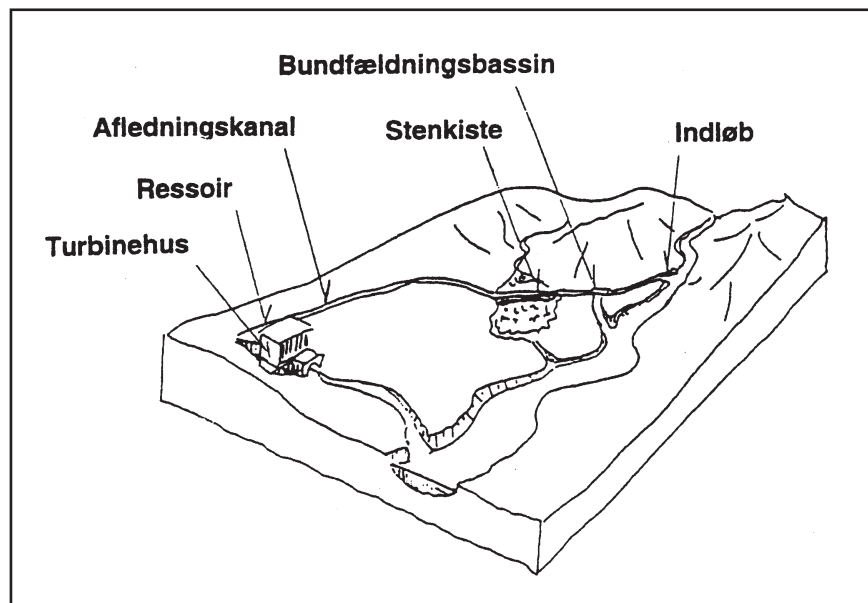

På stormødet orienterer den mongolske konsulent Ts. Baldandorj om vedtægterne for det nye forsyningsselskab.

dieselgeneratorer, hvilket reelt betyder, at de er uden elektricitet det meste af året. Dels er der konstant knaphed på diesel, dels er transportomkostninger kolossale i et land på størrelse med Frankrig, Spanien og Tyskland. En udbygning af transmissionsnettet til alle sum-centre er ikke realistisk. Det er kostbart (mellem 75.000 kr. og 110.000 kr. per kilometer), der er store tab i nettet og et lavt forbrug. Realistisk derimod er en satsning på en energiforsyning baseret på vedvarende energi til de 172 ikke nettilsluttede sum-centre.

Elektricitet til nomaderne

Regeringen har for nylig med støtte fra den japanske bistandsorganisation JICA frigivet en masterplan for forsyning af de ikke nettilsluttede

Minivandkraftværk: Modellen forårsager kun et lille indgreb i den økologiske balance i floden, idet hovedfloden aldrig tørlægges. I de hårdeste vintermåneder, hvor is og lav vandstand i floden vil give utilstrækkelig vandtilførsel til turbinerne, standses kraftværket og elforsyningen overtages af diesel-generatorer.

De ca. 180.000 nomadefamilier er specielt tilgodeset i programmet *100.000 Solar Ger Programme*, som er en del af masterplanen.

Vandkraft i Erdenebulgan

I regeringens masterplan for forsyning af sum-centre spiller vandkraft en stor rolle de steder, hvor de geografiske og hydrologiske betingelser er til stede. Vandkraft er velkendt i Mongoliet, hvor der er bygget 5 små og mellemstore anlæg. Der er potentiale for store vandkraftanlæg i 100 MW klassen, men regeringen viger tilbage på grund af de miljømæssige og økonomiske konsekvenser. I stedet satses der på typen *run-off-the-river* (se tegning). Denne type er velkendt i landet, og valget var enkelt.

være særdeles kompliceret, og processen vil ofte indikere, om projektet bliver ordentligt forankret lokalt. OVE's erfaring er, at en forudsætning for at denne proces forløber optimalt er en stærk demokratisk organisering. Det kræver en tålmodighed, som kan have vanskelige vilkår, når behovene er store.

I et tæt samarbejde med forbrugere og lokale myndigheder i Erdenebulgan er der nu etableret en forbrugerorganisation (den første i Mongoliet), som har valgt en repræsentant til det nye forsyningsselskabs bestyrelse. Der er udarbejdet en forretningsplan for virksomheden og et sæt af vedtægter sikrer gennemsigtighed.

Forsyningsselskabets vigtigste opgaver bliver at afpasse forbruget efter den begrænsede energi, der er

Mongoliets første energiforbrugerkomité flankeret af projektlederen og Chinggis Khan.

Solcellen er nok til at drive en radio, 2 lysstofrør og et fjernsyn. Prisen er cirka 2.400 kr.

Kanalerne i et tilsvarende vandkraftanlæg af typen 'run-off-the-river' bygget af kineserne i 1960'erne i Kharkhorin.

til rådighed – noget helt nyt i forhold til tidligere tiders planøkonomi, hvor energi blev betragtet som en del af samfundets tekniske infrastruktur, som ingenting måtte koste og som skulle være til stede i rigelig mængde. Energibesparelser var »en by i Rusland«.

Som en vigtig del af den lokale kapacitetsopbygning er der udarbejdet et omfattende træningsprogram for bestyrelsesmedlemmerne og de kommende ansatte på vandkraftværket.

Energi og levevilkår

Byggeriet af vandkraftanlægget i Erdenebulgan påbegyndes i november og vil tage 1 år. Anlægget vil sikre en stabil energiforsyning i ca. 8 måneder af året og vil skabe forudsætningerne for en ny social og økonomisk udvikling. Savværker og kornmøller vil få adgang til billigere energi, og møllerne behøver ikke sende kornet til nabokommunerne umalet. Skole og hospital vil have lys og elektricitet døgnet rundt, og de enkelte husstande får nu strøm nok til lys, TV og radio.

Men nok så vigtigt er det, at projektet gennem lang tids forberedelse er lokalt forankret og demokratisk opbygget. Det giver håb om projektets bæredygtighed, og processen har således allerede bidraget til en social udvikling i Erdenebulgan. ■

Tekst og foto:
Finn Tobiesen

Finn Tobiesen er international programkoordinator og OVE's projektleder i Mongoliet. Han er foredragsholder ved Selskabets arrangement den 28. september.

Tsagaan Nuur

Antropologi-studerende blandt rensdyrnomader

Taigaens ånder er utallige og deres kraft umådelig, kun duha-tuvenke shamaner kan beherske dem. Vær varsom når du færdes i skovene, alting er ikke som det umiddelbart synes, i træerne, i bjergene, i kildevældene og i ravnens skrig er ånderne, og de kan gøre hvad som helst ved dig.

Således sagde darhat-shamanen Najdmit den efterårsdag i 2000, før jeg red af sted mod duha-tuvenernes efterårslejr i de lærketræsbelædede bjerge i Nordmongoliet.

Jeg var draget til Mongoliet som et led i mit antropologi-studium, hvor jeg planlagde at udføre feltarbejde og bo blandt de duha-tuvenke rensdyrnomader i knap et år. Jeg ønskede at lave en undersøgelse om shamanisme som baggrund for min kandidatopgave på antropologi-studiet. Duha-tuvenerne er en minoritet i Mongoliet, omkring 600

duha-tuvenere lever i Khövsgöl-provinsen, hvoraf kun ca. 200 stadig ernærer sig som rensdyrnomader.

En bog af den ungarske etnograf Vilmos Diozegi fra 1960'erne – om tuvensk shamanisme – antændte min interesse for området allerede i 1998. Han skrev levende »om de sidste shamaner«, og jeg besluttede at tage orlov fra mit studie for at rejse til tuvenernes hjemland i den russiske republik Tuva inde midt i Sibirien for at finde ud af, hvorvidt de sagnomspundne shamaners trommen stadig hørtes i taigaen.

I Kyzil – Tuvas hovedstad – florerede en moderniseret form for shamanisme, som er opstået i tiden efter Sovjetunionens sammenbrud. Shamaner har organiseret sig og etableret shamanklinikker, hvor fjerprydede shamaner tager imod deres klienter i klinikkens reception, hvor man kan bestille tid til alt fra uddrivelse af dæmoner, renselse

af biler for sorte kræfter til ledsagelse af afdøde sjæle til den anden verden.

På denne min første rejse i Tuva oplevede jeg kun en enkelt dag i republikken, før jeg blev udvist som følge af at mit visum – som de på den russiske ambassade havde sagt god for – ifølge lokale myndigheder ikke gjaldt for Tuva. Inden min afrejse nåede en shaman dog at hviske mig i øret, at jeg skulle tage til Mongoliet: »Der er vejen åben og shamanerne kraftfulde.« Dette blev begyndelsen til adskillige rejser – og endelig mit feltarbejde – blandt duha-tuvenerne i Mongoliet.

Det var snestorm den dag i oktober 2000 hvor jeg nåede frem – med postbilen – til landsbyen Tsagaan Nuur, hvorfra jeg planlagde at rejse til hest mod duha-tuvenernes lejr. Ved første øjekast fremstod landsbyen som en spøgelsesby med sine rækker af nedslidte træbarakker, en-

kelte vejrblæste gerer og ikke et eneste menneske i syne. Jeg spurgte chaufføren, om han kendte skolelæreren Ojombadum, som jeg havde et brev med til fra en fælles bekendt i Tuva.

Min lettelse var stor, da chaufføren nikkede og satte mig af ved Ojombadums ger. En ung kvinde med lysende intelligente øjne – Ojombadum – tog imod mig og sprang rundt i geren af glæde over nyt fra hendes ven i Tuva. Ojombadum inviterede mig til at bo i hendes ger. De boede godt nok otte i forvejen, men hun sagde, at der var masser af plads til mig, mens jeg planlagde turen videre ud i skovene.

Ojombadum fortalte mig om sit arbejde i den lokale skole, om sin kamp med de lokale myndigheder for at genindføre modersmålsundervisning i tuvensk – et tyrkisk sprog – for duha-tuvenske børn. »Det er ironisk«, sagde Ojombadum, »jeg er uddannet i Kyzil som tuvensk lærer, men skoleinspektøren truer med at afskedige mig, hvis jeg underviser børnene i tuvensk. Det er sørgeligt, for vores sprog vil snart gå tabt, kun de ældre taler tuvensk i dag.« Senere på året var den mongolske præsident på besøg i Tsagaan Nuur og gav tilladelse til indførelse af tuvensk undervisning i det kommende skoleår.

En af mine større bekymringer inden feltarbejdet var spørgsmålet om at finde en familie, der var villig til at have en antropologi-studerende boende blandt dem i flere måneder. Ojombadums mand, Erdenet, introducerede mig for sin mor, Centaling, en varm ældre dame, der – uden den mindste tøven – inviterede mig til at bo og udføre feltarbejde i hendes hushold i skovområdet Zuun Taiga.

Den efterfølgende dag gik jeg på hesteindkøb, og efter at have gennemset et utal af hestegebis – for det er på tænderne man kan kontrollere hestens alder – købte jeg to kastrede hingste med imponerende tandsæt. Hestene var mine faste transportdyr, for i taigaens ufremkommelige vildnis er den eneste mulige transport hest eller rensdyr.

Med Centaling red jeg af sted i det dybfrosne slettelandskab og fandt også snart mig selv i en temmelig dybfrossen tilstand, hvor mine hænder var så livløse af kulde, at jeg ikke var i stand til selv at knappe mine bukser op, når jeg skulle tisse. Små hvide prikker – det første tegn på forfrysninger – sprang frem i mit ansigt, og Centaling tog kyndigt noget sne og masserede min hud, indtil blodforsyningen kom i gang igen.

På trods af kulden havde jeg den nyankomnes naive lykkefølelse over at ride ind i det hidtil ukendte land i kroppen. Landskabet lignede et postkort, som en jæger kom ridende imod os rank på sit rensdyr med takkede snebeklædte bjerge i baggrunden. Euforien blev dog hurtigt forvandlet til angst, som min dagbog fra denne dag illustrerer: »Som vi nærmede os duha-lejren kom en duha-tuvenner ridende imod os. Da han fik øje på Centaling fyrede han et skud med sit jagtgevær af imod os, som kun blev afværget ved at vi kastede os til jorden. En anden

Centaling i selskab med sine børnebørn.

I forårslejren er Erdemchimeg i gang med at hente rensdyrene.

jæger kom til syne i skoven og hev geværet fra manden. Det fik ham dog ikke til at falde til ro. Han løb hen til Centaling og sparkede hende til hun lå jamrende på jorden. Manden fik øje på mig, undskyldte sin opførsel, præsenterede sig og sagde velkommen til taigaen. Jeg sad lamslået og rådvild på jorden, indtil manden sagde, at vi skulle afsted, og vi red mod lejren i den isnende kulde, der på mit termometer viste minus 42 grader.«

På dette tidspunkt af mit feltarbejde havde jeg mest af alt lyst til at tage hjem, men vi havde redet i 3 dage, og jeg ville aldrig kunne finde tilbage alene og var også bange for at ophidse manden yderligere ved at bede nogen om at vise mig vejen tilbage til Tsagaan Nuur.

Voldelige overgreb på kvinder er accelereret i takt med de tiltagende økonomiske og sociale problemer, duha-tuvenere er konfronteret med i dag. Centaling fortalte mig, hvordan duha-tuvenere under kommunismen var organiseret i lokale kollektiver – *negdel* – hvor rensdyravlen var administreret kollektivt efter statens planer. Negdel-kollektiverne fungerede som økonomiske og sociale enheder, der solgte rensdyrkød, skind og gevir kollektivt for til gengæld at supplere de enkelte hushold med basale fødevarer og beklædningsgenstande.

Staten supplerede desuden rensdyrnomaderne med fri adgang til uddannelse, læge og dyrlægehjælp. I kølvandet på Sovjetunionens sammenbrud er negdel-kollektiverne blevet opløst og rensdyravlen privatiseret, hvilket har betydet et stop for statslig økonomisk og social hjælp.

Efter 2 dages ridt skimtede jeg de første græssende rensdyr i bjergene,

Gomp og Centaling i deres tipi.

Tsetseg Maa - Gomp og Centalings adoptivdatter - laver brød.

og snart blev skovens stilhed brudt af arrig hundegøen, søjler af blågrå røg steg mod himlen fra otte tipier, hvorfra kønne unger løb os i møde – vi var nået frem til lejren, mit kommende hjem. En ældre mand med et venligt, men autoritært blik kom hen imod os og præsenterede sig som Gomp, Centalings mand og min kommende adoptivfar.

Dagen efter min ankomst var det tid til at bryde lejren op og rejse til et nyt bosted. Vi hev kanvassen af tipien, skilte jernovnene fra hinanden og samlede de enkelte beklædningsgenstande og gryder, som er duha-tuvenernes eneste ejendele. Alt blev læsset op på ryggen af rensdyrene, som på trods af deres spinkle kroppe kan bære ca. 80 kg. Skeletterne af tipiens lærketræsrafter lod vi stå tilbage som det eneste vidnebyrd om, at der engang havde været en lejr.

Duha-tuvenerne rejser til nye bosteder ca. 1 gang i måneden. Inden afrejsen drager lejrens unge mænd rundt for at finde en passende boplads med gode forekomster af græsser til rensdyrene og sne eller kilder med vand til menneskene. De praktiske foranstaltninger er ikke de eneste kriterier for valg af bosted, som Gomp senere fortalte mig: »Det sted nord for vores lejr er en frugtbar jord, men ikke for min

præsenterede mit antropologiske projekt om shamanisme for dem på mit gebroknede mongolske, resultatet af en månedens intensiv kursus i mongolsk i Tuva. Duha-tuvenerne havde forståeligt nok svært ved at forstå, hvordan jeg, der knap nok kunne føre en forståelig samtale på mongolsk, kunne udføre et forskningsprojekt om shamanisme blandt dem.

Jeg blev hurtigt lejrens klovn, konstant overskred jeg uskrevne regler for god opførsel og almindelig sund fornuft, uvidende om det. Den første tid var min – til tider grænseoverskridende opførsel – underholdende for lejren og mig. Overskridelsen af grænser var også informativ; jeg husker f.eks. en dag, hvor jeg pudsede næse i nærheden af en kilde, hvorefter en flok kvinder råbte af mig og rystede sagde: »Hvad er det dog du laver, du fornærmer kildens ånd.«

Min grænseoverskridende opførsel bevirkede samtidig, at jeg blev betragtet som et barn, der ikke kunne indgå i avancerede samtaler og stille spørgsmål om seriøse emner, såsom åndeverdenen.

Pludselig var jeg her, midt i det feltarbejde jeg havde planlagt i månedsvis, og alle mine forudgående metodiske og teoretiske overvejelser syntes nytteløse. Det helt basale

behov for at blive accepteret, finde en rolle, en niche hvor jeg var nyttig og var andet end en klovn i rensdyrnomadernes verden blev en besættelse.

Jeg kastede mig over praktiske gøremål, skar kød til madlavning, indfangede, malkede rener, syede tøj, hentede sne til vand, praktisk arbejde – der for en tid blev hele mit liv – gav mig en mening i denne verden af uforståelige ord og levevis. Med tiden lærte jeg således at opfylde de daglige gøremål, blev i stand til at føre næsten flydende samtaler på mongolsk og opnåede accept som Gomps »datter«.

Gomp og Centaling havde 20 rensdyr, hvoraf flere var halte og syge, en hjord der ikke var stor nok til at brødføde dem, hvorfor Gomp – som andre duha-tuvenere – med jævne mellemrum tog på jagt i månedsvis. Sygdom og indavl blandt rensdyrene har resulteret i en voldsom reduktion af rensdyrbestandene de sidste 10 år.

Duha-tuvenerne forsøger at undgå at slagte rensdyrene for igen at bringe bestandene op og ernærer sig i stedet gennem jagt. Mændene tager på månedlange jagtture i grænselandet mellem Mongoliet og Rusland, hvor de risikerer at blive skudt af grænsevagterne, hvis de bliver opdaget. Det er ikke blot de praktiske farer der lurer på jægeren, som Gomp fortalte mig: »Man må være varsom på jagten, hvad der tilsyneladende ligner en bjørn, en hjort eller et andet dyr kan være stedets vogterånd, og ve den der skyder en ånd, alverdens ulykke vil ramme ham. ■

I næste nummer fortsætter Benedikte sin beretning. Den 2. november er hun gæst hos Dansk Mongolsk Selskab, hvor hun vil fortælle om sit ophold hos rensdyrnomaderne illustreret med lysbilleder.

Tiden står stille på stepperne

I slutningen af maj rejste et hold journalister og fotografer fra Morgenavisen Jyllands-Posten og Danmarks Radio med Den transsibiriske Jernbane fra Moskva til Beijing. Undervejs gjorde de ophold i Mongoliet. I GER 41 bragte vi artiklen om et vælgermøde på landet. I dette nummer fortæller journalistholdet om et besøg hos en nomadefamilie. Rejsen vil blive skildret i to film, som efter planen bliver sendt i DR2 søndag den 20. og 27. oktober.

Erdene – 25.05.2002

Køreturen fra Bayangol Hotel i Ulan Bator til Erdene er ikke bare på omkring 100 kilometer. Den er også en rejse flere hundrede år tilbage i tiden. I russiske jeeps kører vi ud over de grønne mongolske stepper, hvor nomader bor i deres ger, runde filttelte, og har deres flokke af får og geder, køer, heste, kameler og yakokser.

Her ser ud, fuldkommen som da nomadehøvdingen Chinggis Khan for 775 år siden i dette område samlede en rytterhær på 200.000 mand, som skabte verdens største imperium, der strakte sig fra Mellemøsten og Moskva til Stillehavet og Sydøstasien – inklusive Kina.

I dag er mongolerne fredelige – men dagliglivet er ikke ændret siden Chinggis Khans dage.

I Erdene – der er også stednavne på græsstepperne – standser vi ved en ger, hvor der bor en stor familie med børn og børnebørn. Konen, Ayush på 57, er ved at samle geder og får, og hendes mand, den 62-årige Bank, tager imod så hjerteligt, som det var længe savnede venner, der pludselig dukker op.

Vi bliver budt indenfor i geren, der med en diameter på 5-6 meter ser lille ud udefra, men er rummelig indeni. Der er fyret op i komfuret, og Ayush begynder sammen med

den 24-årige datter Byamba at lave te til gæsterne – mongolsk te med mælk og salt. Byamba sætter fade med kager frem, og vi afleverer vore første gaver, to flasker mongolsk vodka og en dåse danske småkager med et billede af Amalienborg på låget, begge dele købt i det store statsvarehus i Ulan Bator.

Vi sætter os på skamler, Bank sidder på sengen modsat døren, mens andre mongoler sætter sig på de to andre jernsenge i geren. Først er det umuligt at overskue, hvem af de 14-15 mennesker i geren, der er familie, og hvem der er naboer og venner. Men vores cheftolk, Naran, giver os hurtigt et overblik over situationen.

Udenfor geren står to heste bundet op. Bank har 40 heste i alt, de andre er på græs et stykke væk – og hestene er hans hjertebørn.

Hestevæddeløb

Ved sidste års Naadam-festival, den store årlige sportsbegivenhed i Mongoliet med bueskydning, brydning og hestevæddeløb, kom en af Banks heste ind som nummer 6, en anden som nummer 50 ud af de 650 heste, der deltog i væddeløbet i Ulan Bator.

Hesten, der kom ind på en sjet-teplads, kan sælges for et beløb, der

er mange gange større end familiens samlede årsindkomst.

»Men jeg vil ikke sælge. Måske om 2-3 år, når jeg har flere heste. I år fik vi 12 føl, og når jeg har dobbelt så mange heste, kan det være, jeg begynder at sælge.«

En stribe medaljer hængt op inde i geren, ovenover det lille buddhistiske husalter og billedet af Chinggis Khan, vidner om adskillige sejre i hestevæddeløb. Det er Banks børnebørn, der er jockeyer ved væddeløbene. Den 4-årige dreng Battushig og hans 2-årige lillesøster Battsingel, der leger i geren, skal snart til at lære at ride. Men først når de bliver omkring 10 år, får de lov at ride med i de store væddeløb.

Bank går udenfor geren i skumringen og viser hestene, kashmirgederne og fårene, der er blevet gennet sammen i en fold for natten. Det er får med lam og geder med kid, der kommer ind i den lille fold for at beskytte dem mod ulve.

Seletøj og sadler til hestene laver Bank selv: »Det er huder fra køer, vi slakter. Vi garver det med salt og syrnet mælk i en måneds tid. Det holder til mindst 10 års brug.«

Vi går ind i geren igen, da blæsten og den lette sne bliver for kold og våd for den danske gæst. Ayush og Byamba er i gang med aftensmaden. Nudler med fårekød. Dejen til nudlerne bliver rullet ud på en seng og skåret i strimler, før de bliver smidt i det store kar, der hele tiden er i kog over komfuret – enten med te eller mad.

Masser af dyr

Bank kunne ikke forestille sig at bo i andet end en ger: »Denne ger køb-

te Ayush og jeg, da vi blev gift i 1962. Jeg er født i en ger, og jeg kan ikke leve andre steder. Under socialismen var jeg bogholder ved et kollektivbrug, og jeg havde kun en håndfuld får, geder og heste. Da stod vores ger det meste af sommeren ved kollektivbrugget. Men nu, efter at jeg er pensioneret som bogholder, har jeg fået mange flere dyr. Vi har 360 får og 200 lam, 100 kashmir-geder og 40 kid samt 20 køer, udover hestene. Så nu flytter vi til nye græsgange fem gange om året.»

Flytningen til nye græsgange sker efter en fastlagt plan: Det er de samme fem pladser, der besøges hvert år. Og naboerne er de samme.

Bank fortæller, at det tager tre mand mellem en halv og en hel time at tage en ger ned og en time at rejse den igen. I kanten af det runde vindue i taget er fæstnet dekorerede trælameller med 10 centimeters mellemrum, og geren holdes oppe af stolper, der understøtter vinduet. Der er også støtte i gerens vægge. Det hele er dækket af mellem fem og seks lag filt: »Så vi kan godt holde varmen, selv om det kan fryse 50 grader udenfor om vinteren«, siger Bank.

På trods af det buddhistiske husalter og et tæppe over hans seng med buddhistiske symboler siger Bank, at han er ateist og socialist – og at han har billeder af Lenin og Stalin i et af husets tre skabe. Han kan dog ikke finde billederne af de kommunistiske koryfæer og mener, at han nok har lånt dem til en af sine sønner.

»Men tiderne var nu bedre under socialismen. Da var der arbejde til alle. Og nomaderne vidste, de fik penge, hvis de blev ramt af zud-katastrofer med voldsom sne og tørre somre, som vi har haft i de tre foregående år. Nu er der alt for mange, som ikke har noget arbejde, og som

Ayush, Amarsaikhan og Bank i deres hjem, geren.

ikke har råd til det nødvendige«, siger Bank.

Naboen Amarkauu protesterer: »Efter vi fik demokrati og fik ret til at være fri nomader igen, har vi fået mulighed for at leve og passe dyr, som vi vil efter vore gamle traditioner. Og hvis man er dygtig og omhyggelig, har man et godt liv som nomade – meget bedre end det liv, vi havde i de gamle kollektivbrug.«

Bank synes øjensynlig ikke, det skal udvikle sig til en politisk debat. Han tager sin snustobakflaske frem og rækker mig den med højre hånd. Jeg tager den med højre, flytter den over i venstre hånd, tager proppen med den lille spatel og får noget snus mellem venstre hånds pege og tommelfinger. Flasken bliver lukket og givet tilbage. Jeg tager min pris, og Bank giver flasken videre rundt. Derefter tager han en flaske vodka frem, finder små kinesiske porcelænskopper frem og skænker op. Det mongolske ritual med at stikke højre ringfinger ned i vodkaglasset, stænke en dråbe op i luften, stænke en anden dråbe på jorden og trykke endnu en dråbe på panden, bliver ikke overholdt ved hver skål.

Naran, vores tolk, gør dog ritualerne hver gang, hun får et glas vodka, og hun nipper kun til glasset, som så går videre til en anden. Det

kan hun tillade sig, fordi hun er kvinde – og fordi hun samtidig skal holde hovedet klart, så hun kan oversætte.

Lederen af den lokale administration har hørt, der er udenlandske gæster, så han stikker hovedet indenfor. Han bliver budt på vodka – og det betyder, at der hurtigt skal endnu en flaske op på det lille bord.

Vi spørger til den gærede hoppe-mælk, airag, som er en nationaldrik i Mongoliet. »Hvis du vil have airag, skal du komme igen til september«, siger Bank. Talen om airag inspirerer straks den lokale leder. Han begynder at synge og gøre tegn med hænderne.

»Det er *dembee*,« forklarer Naran. Vi forstår, at det svarer til at klunse med fingrene i stedet for med tændstikker. »Når mændene begynder at spille dembee, kan de nemt drikke 30-40 liter airag på en aften. Og så er det ikke altid nemt at følge med i spillet«, siger Naran.

Vi forsøger at lære dembee – og får så at vide, at der en mere avanceret udgave, *khuruudakh*, hvor begge hænder bevæges rytmisk, den ene til væddemål, den anden til tælling af points, mens spillerne synger. En af de danske gæster lader

sig overtale til at spille, og han synger *Der er et yndigt land* på bedste mongolsk maner, mens fingrene flagrer i takt. Den i forvejen gode stemning udvikler sig nu til et reguleret selskab mellem venner.

Vodka-straf

Danskeren taber første omgang, og straffen er et glas vodka. Næste omgang taber mongolen, og så er det hans tur til at drikke. Værten sørger dog for, at ingen af gæsterne har tomme glas ret længe ad gangen.

Næste dags arbejde begynder kl. 6, så efterhånden begynder flere at snakke om, at det er sengetid. I gerens tussmørke – kun oplyst af to stearinlys og en lille lampe, der får el fra en af vore russiske jeeps, begynder forberedelserne til natten. Et bord bliver stillet udenfor i snevejret, og der bliver fundet tæpper i to skabe. Herren i huset og hans kone sover i hver deres jernseng med et barnebarn. Naran får en jernseng for sig selv. Vi andre får tæpper på gulvet og Banks gamle frakker som dyner. I mellemtiden er også to nyfødte kalve kommet ind i geren. Da

Mongolerne elsker at stille op til familiefotografering. Fra venstre Amarsaikhan 26 år, Bank 62 år, Battushig 4 år, Battsingel 2 år, Ayush 57 år og Byamba 24 år.

alle har fået sig placeret, ligger vi omkring 14 mennesker og to kalve og sover i geren.

Vi danskere beholder tøjet på, fordi vi får at vide, at der kan blive koldt i geren, men mongolerne tager tøjet af, før de går til køjs. Lidt vask bliver det til i en balje ved siden af ildstedet, som også er vandforsyning for tandbørstningen.

Næste morgen står Bank op kl. 6. Han skal ud at se til geder og får, og Ayush skal malke. Der bliver sat mælk og vand over ildstedet, og en håndfuld te samt en håndfuld salt kommer ned i karret, så teen får den rette smag. Morgenmaden er te og kager.

Udenfor er jorden hvid af sne, som først forsvinder op ad formiddagen, da solen kommer højere op på himlen. Men der er vindstille, og kulden mærkes ikke. Sønnen Amarsaikhan tager en hest og rider stolt som en af Chinggis Khans krigere op på græsgangene højere op på højsletten for at sikre, at alle dyrene har det godt. Alt går stille og roligt. Det er hverdag hos nomaderne igen oven på aftenens lystige selskab.

Tørret kød med fedtklumper

Festmåltidet blev der ikke tid til om aftenen – så det bliver vores mid-

dagsmad. Tørret oksekød med fedtklumper. Noget kommer i nudelsuppen, andet skæres i strimler og fordeles.

Bank fortæller, at han håber, den 4-årige Battushig vil være nomade lige som sin bedstefar: »Jeg er begyndt at lære ham om dyrene. Man skal vide, hvad man har med at gøre, hvis man skal leve godt som nomade.«

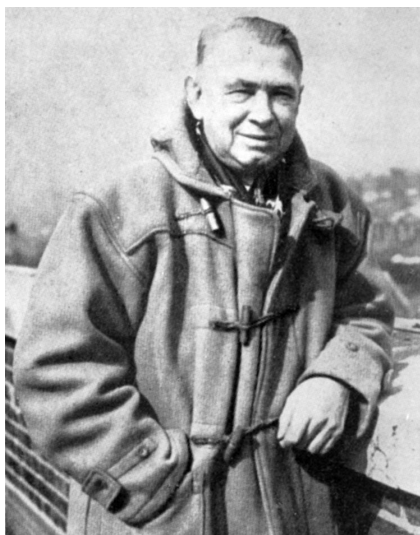
Selv om han var glad for socialismen, taler han med vemod om, at stadig flere unge fra nomadefamilierne flytter til landsbyerne eller til Ulan Bator.

»Jeg har tre sønner, to landbrugsteknikere og en elektriker, som er arbejdsløse. De ville have det bedre her. Livet her er frit. I dag lever over halvdelen af mongolerne som mig – som nomader. Men der bliver nok færre i de kommende generationer. Jeg håber imidlertid, der stadig vil være folk, der lever som os, om 200 år og om 400 år.«

Da vi tager afsked, er det som at sige farvel til nære venner, og det er ikke løgn, da vi siger, vi vil gøre alt for at komme tilbage for at besøge Bank og Ayush.

Køreturen henover græsstepperne gør det klart for os, at chaufførerne i vore to jeeps er stedkendte. Da vi har kørt en halv snes kilometer, møder vi rækker af betonpiller. Jeg spørger Naran, om det er elmaster. »Ja – og elektriciteten kommer også ud til nomaderne«, siger hun. Så måske varer det ikke længe, før de små buddhistiske husaltre hos nomaderne i deres ger bliver skiftet ud med et kinesisk farvefjernsyn. ■

Tekst: Erling Vester Jacobsen
Thomas Heine
Foto: Jacob Ehrbahn

I Mongoliets vold (I)

Efter nogle besværlige år efter 1. verdenskrig får A. H. Rasmussen i 1923 et tilbud om at blive leder af handelsfirmaet Arnhold Brothers' afdeling i havnebyen Tsien tsin i det nordlige Kina. Herfra skal han styre handelen med uld ad de ældgamle karavaneveje.

Jeg var kommet for at lede Arnhold Brothers' uldafdeling og søgte tilflugt i arbejdet, som var meget interessant. Afdelingen var til rotterne på grund af dårlig ledelse, da det blev overladt mig at bygge virksomheden op igen af det, der var tilbage.

Virksomheden rummede så meget: politik, kameler, banditter, karavaner, mongoler, alle de forskellige stammer i det vældige område, hele centralasiens romantik. Forsyningslinierne strakte sig fra sparsomme forbindelser mellem nomadelejre, som lå langt fra hverandre og ofte over tusinde miles fra det nærmeste jernbaneknudepunkt, til brede, ubrudte rækker af kameler, som førte last til Pao tow, Kwei hwa cheng og Kalgan. Rækker af yakokser kom fra Tibets høje bjergpas bærende uldballerne gennem dyb sne ned ad svimlende, bratte skrånninger, hvor intet andet dyr ville have tålt højden og anstrengelsen. Den strøm gik til Tangar i Koko nor og Sining ved Den gule flod. Fra Sining fortsatte uldballerne rejsen ned ad floden på flåder af oppustede oksehuder til Pao tow, endestationen for den seks hundrede miles lange jernbanerejse til Tien tsin. Fra Kuldja, Gu cheng, Urumchi og Hami i Turkestan førtes de med lange

rækker af kameler i sydøstlig retning over Gobiørkenen, en strækning på femten hundrede miles, som de brugte fire-fem måneder om at tilbagelægge. Langs den gamle Marco Polo karavanevej og alle de andre ørkenveje kom de alle med jernbanen som mål og endelig til Tien tsin. Var muhamedanerne i Kan su på krigsstien, blev de tibetanske handelsruter og de turkestanke karavaneveje udsatte. Desuden rykkede de lokale krige os ind på livet. Jernbaneforbindelsen blev ofte afskåret, og banditterne fik travlt med at plyndre karavanerne på vej til os. Måske trak en eller anden krigsherre, som var blevet slået, sig tilbage til Mongoliet eller Kan su og lavede kludder i forbindelseslinierne der. Der hændte bestandig noget i dette kolossale, urolige opland, det var aldrig kedeligt.

Repræsentanter for de indfødte handelsmænd stak daglig ind på mit kontor og holdt mig underrettet om de sidste begivenheder i landets indre og de følger, de sandsynligvis ville få, om banditten, Sun Mo Lings nyeste bedrifter, eller om russernes seneste bevægelser i Turkestan. Den, der gav mig oplysningerne, kunne være kineser, mongol eller forhenværende russisk officer, som kom fra Sibirien gennem Kina

og gjorde forretninger med de spredte flokke af hviderussere, der holdt til i det indre.

På den måde havde jeg nøje kontakt med, hvad der hændte i det vældige område, som sorterede under mig, navnlig fordi jeg var i den lykkelige situation, at de indfødte talte frit til mig. Det var en interessant og fængslende tilværelse, der bragte mig i forbindelse med levende personligheder og gav mig lejlighed til at føle det farefulde og fandenivoldske liv ved den mongolske grænse på pulsen.

Efter at have læst bogen om Marco Polos rejser var det mig umuligt ikke at blive tiltrukket af dette land, og følelsen forstærkedes, da jeg forstod, at mit daglige arbejde ikke blot indskrænkede sig til det område, hvor han havde sat sine spor, men også omfattede talrige andre urgamle ruter, hvor teknikken ikke havde holdt sit indtog. Yakoksen var fremdeles eneherre i de tibetanske bjergpas, kamelen i Gobiørkenen, og i de fjerne egne rådede stadig de gamle traditioner, fortidens leve- og tænke måder, dens enkle skikke og værdighed. ...

Det er naturligt, at mit kendskab til det vældige territorium, som var mit arbejdsområde, voksede

A. H. Rasmussen

Den dansk-norske søulk, eventyrer, krigskorrespondent og meget andet debuterede som forfatter i en alder af 69 år. Hans far var bager i Randers, men emigrerede til Norge, hvor sønnen blev født i 1883. Han havde eventyret i blodet helt fra barndommen. Allerede som 4-årig løb han hjemmefra for at påmønstre et sejlskip.

Han voksede op som en svagelig dreng med dårligt helbred. Familiens læge mente ikke, at han ville leve længe. Men »Ras« stak til søs. Det forunderlige hændte. Den svagelige dreng gjorde lægens ord til skamme. I en høj alder kan han se tilbage på et liv fyldt med strabadser, slid og utrolige oplevelser. A. H. Rasmussen delte sine eventyrlige oplevelser med andre gennem 3-4 bøger.

I 1952 udsendte han sit første bind af sine erindringer, *I Havets vold*, som fortæller om livet som sømand. I 1954 kom næste bind, *I Kinns vold*, som begynder med, at den 23-årige Ras i 1905 går i land i Shanghai. Han bliver ansat i det kinesiske toldvæsen i Chin Kiang, hvor der var en lille engelsk koncession. I de første 4 år døde 2 af de 35 europæere i koncessionen, 2 blev sindssyge, 2 begik selvmord, selv var han 2 gange ved at blive myrdet af smuglere.

Det blev optakten til 32 år i Østen, hvor han skulle opleve borgerkrig, banditoverfald, vildsvinejagter, bunker af lig i gaderne, hungersnød og meget andet. I 1955 udkom hans tredje bog, *Tilbage til havet*, som slutter i 1942.

Redaktionen har valgt de afsnit ud af hans forfatterskab, som har særlig relation til Centralasien og hans rejser i Mongoliet.

efterhånden, og virksomheden blev bestandig mere interessant. At blive fortrolig med de forskellige uldsorter for de forskellige distrikter var et studium for sig. Jeg tilbragte uge efter uge i lagerhusene blandt de kinesiske arbejdere, der sorterede ulden, og indåndede uldstøv nok til at tage livet af hvem som helst undtagen en kinamand. Men det måtte gøres, hvis arbejdet skulle læres grundigt, og det var *min* opgave. Afdelingen var næsten blevet ødelagt af min forgænger, og jeg måtte sørge for, at vore kvaliteter vandt ry.

Jeg kom godt ud af det med kineserne, hvad man havde lagt mærke til på hovedkontoret, derfor var denne afdeling, som var den vigtigste, blevet betroet mig. Jeg fik snart et udmærket samarbejde igang med de kinesiske kontrollører, der lærte mig alle finesserne. Men jeg var bogstavelig talt en skarnkasse i

menneskeskikkelse, før jeg havde udstået min læretid. Hjemme læste jeg så at sige hver eneste bog, som var skrevet om Mongoliet, Tibet, Kan su og Turkestan, så efterhånden kom jeg til at betragte de pjaltede jutesække med andre øjne. Hver eneste balle røbede sin historie gennem faconen og uldtotterne, som stak ud hist og her. På en måde repræsenterede de en slags direkte forbindelse til de forskellige dele af »mit« kolossale imperium. De var alle bestemt til fabrikker i Amerika, hvor de ville blive til smukke tæpper i smukke hjem. Foreløbig befandt de sig på samme stadium som den grimme ælling. Det var også morsomt at tænke på, at de berømte britiske kameluldsfrakker stammede fra Gobiørkenens karavaneveje. Det var faktisk det eneste sted i verden, hvor der blev produceret kameluld, som var fin nok til tøj. Go-

bivintrene er nemlig så bidende kolde, at kun de tvepuklede kameler med deres tykke, silkefine underuld kan overleve dem.

Karavanerne fulgte tre hovedruter: Urgavejen fra Kalgan til Urga og videre til Uliassutai længere mod vest i det ydre Mongoli, Kwei hwa cheng ruten fra det gamle karavane-centrum i Sui yun-provinsen til Khami og Urumchi i kinesisk Turkestan, og Pao tow Ning shia Lan chow ruten fra endepunktet for Kin sui-jernbanen til det vestlige Kan su og Koko nor på den tibetanske grænse. Man regnede med, at mindst en kvart million kameler var med i karavanehandelen. Disse gamle karavaneruter var mit yndlingsstudium, især den gamle silkevej, Marco Polo havde fulgt, og som senere blev genopdaget af den berømte engelske opdagelsesrejsende, major Younghusband. Efter hans tid var ruten blevet opgivet på grund af vanskeligheder med at finde vand.

Jeg fandt en beslægtet sjæl på kontoret i en af mine kolleger, Owen Lattimore, der senere gjorde rejsen langs silkeruten i Younghusbands fodspor og nåede Indien. – Det var en stor bedrift, og den gjorde ham berømt.

Han var en fremragende sprogforsker i kinesisk og mongolsk og blev under sidste krig præsident Roosevelts rådgiver i kinesiske spørgsmål. Vi tilbragte mange aftener sammen med planlægning af denne rejse, som forudsatte en god portion mod, for han havde næsten ingen erfaring om sådanne rejser og småt med penge. Jeg ville have givet hvad som helst for at kunne have gjort rejsen, men var så bundet, at jeg ikke kunne kaste mig ud i den slags eventyr. Men jeg kunne drømme om dem og er bange for, at jeg i tankerne tit strejfede langs Centralasiens karavaneveje i den tid. Jeg levede mere og mere i min egen fantasiverden, der afløste mine tørre, krævende pligter og ensformighe-

den i Tien tsin. Jeg fandt et hus i den tidligere russiske koncession; men vejene dertil var fuldstændig ødelagte på grund af manglende reparationer, og stedet så ynkeligt ud i modsætning til de udenlandske koncessioner, hvor alt var velholdt og vejene i skønneste orden.

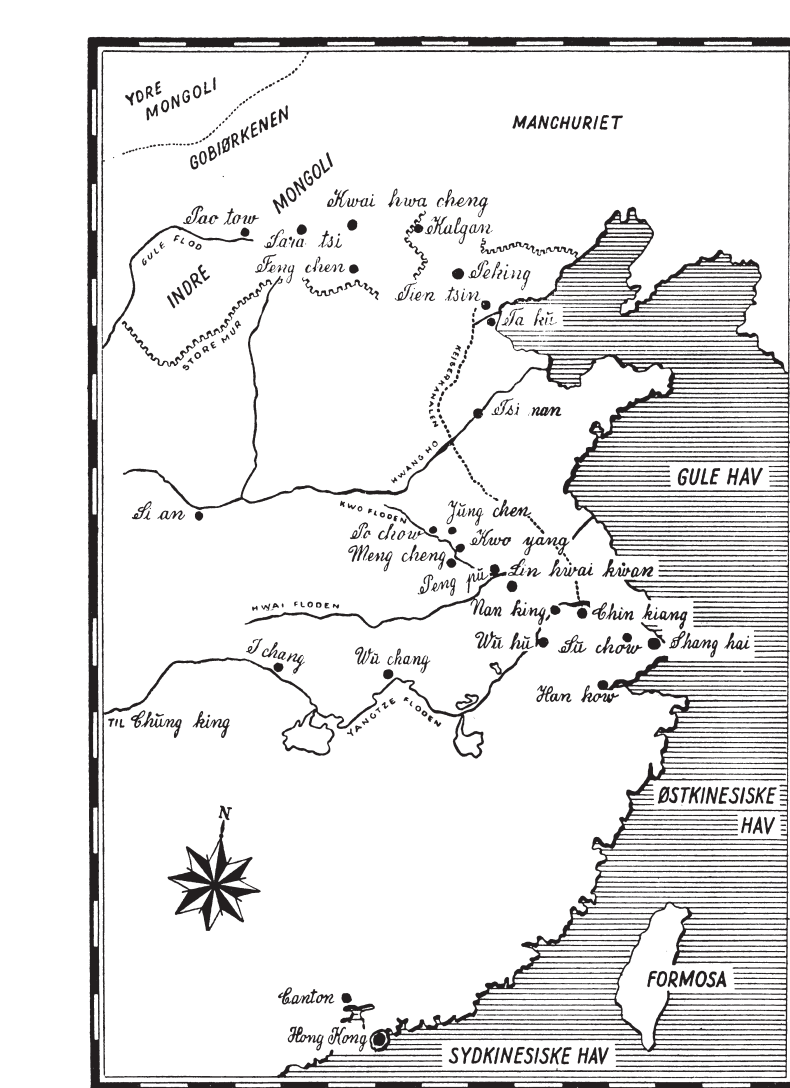
Stedet lå desuden på den forkerte side af floden. For at nå hjem måtte jeg enten tage færgen eller bile gennem den franske koncession, over den internationale bro og hen ad den såkaldte russiske chaussé med alle dens huller. Men til huset hørte en have, en af de største sjældenheder i Tien tsin, og derfor fandt vi os i ulemperne.

Det selskabelige centrum i Tien tsin var Kiesling og Bader's kafé, hvor der også var en tagterrasse. De to tyske indehavere var berømt for deres delikate kager, og her var altid fuldt om aftenen. Race-klubben og Country-klubben en kilometer udenfor koncessionen havde også flotte selskabslokaler.

Hestevæddeløb var det almindeligste tidsfordriv, og de fleste firmaer havde deres egne stalde og jockeyer. Arnholdbrødrene var væddeløbsentusiaster og havde stalde i Hong Kong, Shang hai og Han kow. Mellem seks og otte om morgenen var væddeløbsbrødrene ude på banen, drak te på tribunerne og fulgte spændt deres heste under træningsløbene. Jeg holdt mere af at ride selv end at se på væddeløb, og som regel tog jeg mig en tur på hesteryggen hver morgen.

Der var imidlertid noget, som kunne være godt i Tien tsin, og det var luften. Den var så knasende tør, at den næsten virkede berusende. Men det mærkede man kun på vindstille dage. Når det blæste stærkt, kunne man næsten ikke trække vejret for støv. ...

Chang slog Feng grundigt ved Tien tsin og jog ham siden ud af Peking. [Chang og Feng var to loka-

le krigsherrer, som i flere år havde kæmpet om herredømmet over det nordlige Kina - red.]. Nordkina havde fået en ny herre, og han havde en myndig hånd. Men nu begyndte vore vanskeligheder for alvor, for Feng trak sig tilbage langs vore vigtigste kommunikationslinier og ødelagde i begyndelsen vor handel komplet. Grunden var, at Feng var standset i Nan kow passet i de høje bjergkæder ved Peking tværs over jernbanelinien, som bragte ulden fra landets indre og brød skik og brug ved at nægte togene at forlade det område, han kontrollerede. Det var ingen gentleman's krig mere. Vi havde store uldpartier på lager ved Kalgan,

Kwei hwa cheng og Pao, tow og ventede meget mere med karavaner fra kinesisk Turkestan og Tibet. Det alvorligste ved den nye situation var, at ingen kunne forudse, hvorlænge den ville vare.

Jeg havde ventet på en chance til at besøge vore kinesiske agenter inde i landet. Nu var den kommet.

Vanskelighederne var, at der på grund af Fengs hurtige omvendelse til fremmedhadspolitikken ikke blev udstedt pas for udlændinge til de indre distrikter. Alle udlændinge der havde faktisk fået besked om at evakuere, da deres liv var i fare. Tien tsin og Peking var fulde af evakuerede, og der gik slemme rygter om nær forestående massakrer af euro-

pære på ubeskyttede steder. Det var derfor med blandede følelser, jeg påbegyndte rejsen ind i det ukendte. Først måtte jeg prøve at få et pas i Peking, eftersom det ikke var lykkedes mig at skaffe et fra det britiske generalkonsulat i Tien tsin.

Owen Lattimore var nu firmaets chef i Peking, og kunne nogen trylle et pas frem, måtte det være ham. Han havde med regeringskontrakterne at gøre og ville sikkert have forbindelser blandt de højeste embedsmænd.

Det ville blive en kold rejse og være nødvendigt at klæde sig i fåreskindspels og skindhue, det sædvanlige antræk i grænseområdet. Derved får man et rigtig skurkeagtigt udseende og forsvinder i mængden, for alle mennesker af det brede lag er klædt sådan på om vinteren. Jeg ledsagedes af min assistent, Paul Pi, en nevø af kompradoren [kinesisk mellemmand – red.], Pi Hsin Tsai. Han lagde ikke skjul på, at han var dødsensangst for både soldater og banditter. Vi skulle til grænsedistriktet ved den mongolske slette, der altid havde været berygtet på grund af banditter. På den tid var den værste af dem alle, Sun Mo Ling, meget aktiv. Hans speciale var gidsler med påfølgende krav om svimlende løsepenge. Var de pårørende sene i vendingen, fik de sendt en stump af en finger eller et øre for at minde om, at hans tålmodighed var ved at ebbe ud.

Paul Pi's onkel gik for at være meget rig, men også meget nærig, og Paul fortalte mig, at han var hundeanngst for at blive fanget af banditter, for han var temmelig sikker på, at onkelen ville nægte at betale løsepenge. Derfor var han egentlig ingen opmuntrende ledsager.

Lattimore indlogerede os i firmaets smukke, ærværdige bygning – et palads, hvis tidligere ejer var en manchurisk prins. Lattimore havde sagt op for at begynde rejsen til Turkestan og Indien og ventede snart at

blive afløst. Alle hans forsøg på at skaffe mig et pas var forgæves. Den britiske ambassade nægtede, det samme gjorde de kinesiske myndigheder.

Vi drøftede netop, hvad vi skulle gøre, da Lattimore pludselig sagde: – Jeg gad vide, om George kan hjælpe os. Han kommer i morgen og plejer at tage ind på Wagon Lits hotel. Desuden er det lørdag og den ugentlige te dansant er ganske morsom. Hele Peking vil være til stede. – Og hvem er George? – Det skal du få at se i morgen – svarede han.

Lørdagen kom med en af årets værste sandstorme. Vi drog til hotellet gennem støv og isnende vind. De vældige paladser i »Den forbudte by« rugede som spøgelseslotte i det gule halvllys, og i deres skygge strømmede den sælsomme trafik, man kun oplever i Peking: Rickshawer, kameler, biler, fodgængere, sporvogne, cykler, pekingkærrer og busser i begge retninger. Ned ad vejen til legationskvarteret gled rækker af elegante biler. Alle skulle til Wagon Lits hotel. De store modtagelsessaloner på første sal var overfyldt af dansende par. Usædvanlig mange borde var optaget, for det var væddeløbsuge, og størstedelen af entusiastene fra Tien tsin var med. Endvidere var her på grund af evakueringsordren en mængde mennesker fra forskellige steder i det indre. Her kunne de nyde sikkerheden og den sjældne fornøjelse at danse til et godt orkester.

Lattimore var optaget af at vise mig forskellige ansete folk, da han pludselig så mod døren og sagde: – Der er han. – En kæmpe i en fedtet fåreskindspels kom ind i den overfyldte sal. Hoved og skuldre nåede over alle andre. Han blev stående et øjeblik med hænderne på hofterne og betragtede med et bredt grin en slank, ung mand som tog nogle Charleston-trin. Han lo fremdeles,

da han kom hen til vort bord, slog kloen i en tjener og forlangte to dusin sandwiches og te. Han må have været mindst seks fod høj, havde umådelig brede skuldre, lyst hår og venlige, blå øjne.

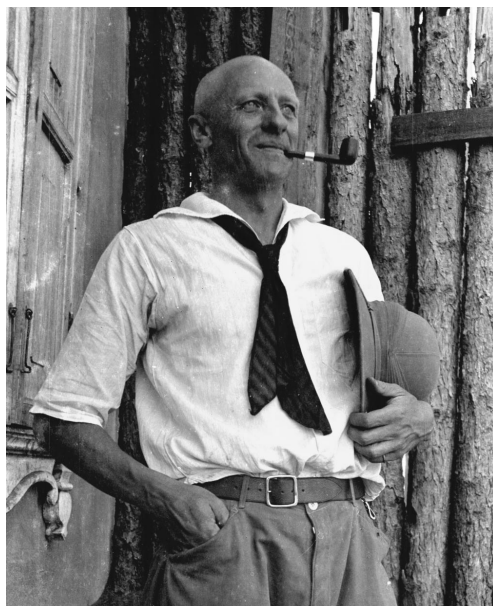
Det vejrbidte, støvede fjæs lyste af ærlighed og godt humør. – Det er George – sagde Lattimore – og det er min ven, Ras. Jeg trykkede den største hånd, jeg nogensinde har set, og George så smilende på mig, tog fåreskindspelsen af, hev den ind mod væggen og satte sig. – En cigaret, og det lidt rask – var det første, han sagde. – Tobakken slap op i går, jeg har rejst med troppetog i 48 timer, levet på sardiner og muggent brød, så I får ikke et ord ud af mig, før jeg har spist. – Tjeneren var lige kommet med sandwichen, nogle usle små firkanter, og George slugte to ad gangen. Lattimore lo ad ham: – Havde jeg været societetsreporter til Peking og Tien tsin Times, ville jeg have haft nogle sensationelle overskrifter til mandagsavisen: Vildmand fra Mongoliet invaderer te dansant – gæsterne flygter i vild panik! – Hvor kommer du nu fra, kære vildmand? –

George kluklo og svarede med munden fuld af mad: – Ordosørkenen, Pao tow og deromkring, en forbandet tur. Fengs folk skød efter mig. Jeg har dårlige nyheder; men vent, til jeg er færdig. – Det varede ikke længe. Han tændte en cigaret, inhalerede dybt og sagde: – Det gik galt med løjtnant Knowles. Han blev myrdet i bjergene vest for Nan kow. Feng er drevet ud af passet og trækker sig tilbage. Knowles er antagelig blevet revet med. Martinson, missionæren oppe fra mine egne, er også blevet myrdet. Fik evakueringsordren for sent og blev trukket lige ud af sengen i et værtshus og skudt. Jeg fik Hulda Malmgren i sikkerhed. Hun lå syg på sin station og kunne ikke rejse, da evakueringsordren kom. Jeg måtte ride om natten for at nå frem til hende,

måtte holde mig skjult hele dagen og tog hende med næste nat. Hun var meget svag, men red som en mand og klagede sig ikke en eneste gang. Flot pige; men jeg er bange for, at hun er alvorligt angrebet af tuberkulose. Jeg fik hende ind på det amerikanske hospital, før jeg kom herhen. –

Vi slugte hvert ord og var dybt rystet over at høre om mordet på Knowles. Han havde gjort tjeneste i militærvagten ved Pekinglegationen og var på en længere jagttur, da situationen pludselig blev alvorlig. Det så ikke lovende ud for min rejse, og jeg spurgte George, om der var mulighed for at slippe igennem uden pas, og om jeg havde en ærlig chance for at komme tilbage med livet i behold. George smilte bredt: – Tænk ikke på pas. Ingen vil spørge efter det, før du kommer til Kalgan, hvor det er nemt at få et kinesisk pas. Tag et troppetog, som går vestover, og hop af ved Kalgan. Feng er jaget ud derfra nu. Du kan træffe Rustad, Mamen og Butler i British American Tobacco Company der, min bror, John, er ved Kwei hwa cheng, når du kommer så langt vest på, og Tony Øberg er et eller andet sted på egnen. Hold dig til Chang Tso Lin's tropper, så er du forholdsvis sikker. Det er Fengs soldater, du må undgå, hvis du vil redde livet. Han rejste sig og tog sin pels. – I må undskylde; men jeg må af sted nu. Jeg trænger i højeste grad til at blive barberet og få et bad, før jeg tager nattoget til Tien tsin. Kan I ha' det? –

Det var første gang, jeg traf George Søderblom, en af de flotte fyre, som levede og arbejdede i dette vilde grænseland ved den mongolske højslette. Man kunne næsten tælle dem på een hånd: George og brødrene, John og Gus, Tony Øberg fra Sarat si, alle først i tyverne. Deres forældre var svensk-amerikanske missionærer i Kalgan. I selve Kalgan var Rustad og Mamen,

En nybarberet Mamen i Urga, 1922.

Foto: K. P. Albertsen

nordmænd som var ansat i British American Tobacco Company, og Butler, som var fra Australien. Hovedmanden var Larsson, »Hertugen af Mongoliet«, som jeg havde truffet i Tien tsin, en af grænsedistriktets sagnfigurer, som tilbragte vintrene i Kalgan og somrene i Mongoliet.

Lattimores og jeg sad og snakkede sammen en stund. Det forbavsede mig at høre, han lige havde giftet sig i al stilhed, og at hans kone var taget af sted for at træffe forberedelser til deres rejse. Det var en sensationel plan, han havde lagt, og den måtte omgives med dybeste tavshed. Han skulle om kort tid fortsætte til Kwei hwa cheng, hvor Arnholds agenter havde skaffet kameler til turen. De måtte holdes skjult, for Fengs soldater stjal kameler overalt til transporttjeneste. Lattimores kone, Eleanor, skulle senere rejse via Sibirien til den station, som lå nærmest den turkestanse grænse og derpå til Urumchi, hvor de havde planlagt at mødes, efter at han var rejst tværs gennem ørkenen. Senere skulle de fortsætte turen sammen over Kharakorum og tilbringe deres forsinkede hvedebrødsdage i Kashmir.

Nu ventede han kun at høre fra Kwei hwa cheng. Rejsen dertil havde også bekymret ham lidt; men George's sidste nyheder tydede på, at det kunne lade sig gøre. Han havde sikret sig de nødvendige pas før den kritiske situation havde gjort ende på al udstedelse. Om et pas ville hjælpe ham igennem, var et andet spørgsmål. Som vi sad der og snakkede, kom George tilbage. Han lignede et nyt menneske, og det var tydeligt, at flippen generede ham. Vi aftalte at mødes i Kwei hwa cheng i nær fremtid, hvis det var muligt.

Næste morgen entrede jeg et troppetog ved Hsi chi men stationen. De fleste af passagervognene vidnede om at have været med i krigen. Vinduerne var splintret, betrækkene flået af sæderne, gulvet overstrøet med jordnødde-skaller og møbelstopning. Både Pi og jeg rejste med mindst mulig bagage. Vi havde ikke andet end de uundværlige soveposer. Barbersager og sæbe havde jeg stoppet ned i en af mine store lommer, den anden var fuld af cigaretter. Da jeg havde fundet en vogn, som ikke var alt for optaget, vadede jeg ind, som om jeg ejede den, lagde min sovepose på en af de to ledige pladser og satte mig på den. Paul Pi satte sig ved siden af. Soldaterne tog ingen notits af mig, før jeg tændte en cigaret, og da jeg så nogle af dem betragte mig med et misundeligt blik, sendte jeg en pakke rundt, og deres ansigter lyste op. Der var otte – ti mand, og da isen først var brudt gik samtalen livligt.

Omtrent en halv time efter satte toget sig i gang, rejsen var virkelig begyndt, og ingen snushaner dukkede op for at spørge efter billetter eller pas. Toget var ikke kontrolleret

Den kinesiske mur ved Simatai, juli 2001.

Foto: Anita Garbers

af jernbanemyndighederne. Vi kørte langs de vestlige højderygge, og snart kunne vi se de bjergkæder, vi skulle over, ruge i det fjerne. En bidende kold vind stod gennem de knuste vinduer og ville have gjort turen uudholdelig, hvis jeg ikke havde haft fåreskindspelsen og skindhuen; men udenfor skinnede solen, og himlen var klar efter sandstormen. Jeg var fyldt af undertrykt ophidselse, og følte mig temmelig lettet over, at vi var kommet af sted. Det ukendte lokkede, og blodet rullede raskere i årerne, når jeg betragtede de høje, forrevne bjerge, der rejste sig lige op fra sletterne og derfor virkede dobbelt imponerende. På den anden side af den barriere lå det land, jeg havde drømt om så længe.

Den langsomme opstigning var næsten ikke til at holde ud, og jeg blev mere og mere utålmodig. Her måtte have stået voldsomme kampe, for bjergsiden var oversået med krigsmateriel, kanon- og ammunitionsvogne, som Feng havde efterladt. Vi standsede ved Hei tung Chiao (Den sorte drages bro), hvor jernbanen går gennem den kinesiske mur, og hvor vi havde en pragtfuld udsigt til underværket. Så langt mod vest, som blikket nåede, lå en vældig række af høje fjælde, og op ad de stejle sider under de svimlen-

de toppe langs hver eneste ryg og ned ad de ujævne klippeskrænter bugtede muren sig som en kæmpeslange gennem denne mægtige, bjergfulde ødemark på sin 2450 km lange rejse.

Det var et arbejde, man skulle tro var umuligt at udføre med menneskehænder, dette kolossale bygningsværk, som rejste sig i hele sin frygtindgydende virkelighed lige for ens øjne, en massiv konstruktion næsten tredive fod høj og øverst oppe næsten ligeså bred. Hele hære kunne marchere oppe på muren og otte ryttere galopere ved siden af hverandre. Med regelmæssige mellemrum var der vagttårne.

Historikerne fortæller, at den kinesiske mur blev påbegyndt i sin oprindelige længde, 2000 km, af kejser Shi Huang Li 220 år f. K. Den var så solidt bygget, at den stod i 1700 år, før det under Mingdynastiet blev nødvendigt med de første reparationer. Samtidig blev den forlænget med 450 km. Historikerne kan også fortælle, at 1,5 millioner mand, forbrydere og tvangsarbejdere, bevogtet af 300.000 soldater, fuldførte arbejdet på ti år. Takket været korruption og ligegyldighed blandt de embedsmænd, som skulle varetage forsyningerne, døde arbejderne af sult i tusindvis. Eet tilfælde nævnes af en kinesisk historiker: Der blev sendt 182 vognladninger med korn, og een nåede frem, resten blev solgt undervejs. På grund af

den rystende ernæringsituation var arbejdernes modstandskraft så dårlig, at sygdom krævede endnu flere ofre end sult. Alle, der døde eller ikke kunne arbejde længer, blev kastet ind i den løse jordfyldning og stampet sammen med den.

Jeg måtte tænke på det, da jeg for første gang så muren, der baner sig vej mod vest, et evigt mindesmærke over en grænseløs brutalitet, der med eet slag kuldcastede alle mine tidligere begreber om, hvad mennesker kan begå. Der synes at udstråle en aura af lidelse og elendighed fra de mange tusinde døde, som er begravet i den. Kineserne henviser imidlertid med stolthed til muren som et monument over deres gamle kultur i tillid til, at skeletterne er godt gemt og glemt af alle.

Sent om aftenen kom toget til Kalgan. Regnen strømmede ned, skønt det var i den såkaldte tørre tid, og vandet silede gennem stationens tag, der var gennemhullet af kugler. Gaderne, hvor man plejede at vade i støv til anklerne, var som en sump af mudder. Vore rickshawkulier plaskede, sprøjtede og gled i det smattede føre; men der var heldigvis ikke langt til British American Tobacco Co.'s messe, hvor de altid modtog tilrejsende udlændinge. Vi havde naturligvis vore egne kontorer og en kinesisk agent her; men jeg kendte ikke adressen, og af gode grunde havde jeg ikke telegraferet, at jeg kom. Jeg fik en hjertelig mod-

Gadescene fra Kalgan, 1921.

Foto: K. P. Albertsen

tagelse af mine to landsmænd, Rustad og Mamen.

Jeg kendte Mamen, en sværlemmet mand fra Tien tsin; men Rustad havde jeg ikke set før, så lidt som Butler, australieren, men vi blev snart kendt. Det er mærkeligt, hvor hurtigt man kommer på talefod så afsides steder, navnlig i Kina, hvor hvide mænd er et sjældent syn udenfor den alfare vej. Der var også en anden nyankommen, en høj, ung dansker, Haslund Christensen, som havde boet en tid i det ydre Mongoli og tilhørte den lykkelige gruppe af danske eventyrere, der på god gammel boermanér var udvandret til Mongoliets vildmarker for at finde jord. De havde slidt hårdt, før de kom ordentlig i gang, og da de begyndte at se frugterne af deres arbejde, udbrød en revolution, organiseret af kommunistagitatorer, og de blev drevet ud af landet. Hele det ydre Mongoli var nu under kommunistisk kontrol, alle kinesere og udlændinge, som handlede der, var blevet jaget ud, og grænsen lukket. Jeg vidste naturligvis, der havde

været revolution; men først nu forstod jeg Moskvas greb om det ydre Mongoli. Hovedstaden, Urga, var omdøbt til Ulan Batur Khoto (Den røde helts by). Det fortalte tydeligt nok, hvem der herskede. Vi sad og snakkede over sjussen til langt ud på natten. Fremtiden så mørk ud, og Kalgan, som havde drevet stor handel med det ydre Mongoli, gik hårde tider i møde. Banditterne hærgede værre end nogensinde. Alligevel var gutterne her en lystig forsamling.

Det var fint vejr næste dag, og jeg tog en tur rundt i byen, d.v.s. Jeg har aldrig set en by, der mindre lignede en by. Eet hus her og eet der, næsten som udslæt, sådan også med gaderne. I gamle dage havde mr. Li sagt: – Jeg vil ha' mit hus der, og sådan skal vejen gå. – Mr. Huang sagde: – Jeg vil ha' mit hus her, og vejen der. Så kom Chang, Wong, Ma, Fu, Feng, og alle de andre og anbragte deres huse og veje på samme måde. Byen var oprindeligt et grænsemarked og bar stadig præg af det særlig på grund af den betydelige karava-

nehandel med Urga, ja, endog med Sibirien.

Ved hovedgaden, der førte til den nordlige port, lå butikkerne på høje fortove. Fra næsten hver eneste forretning solgtes sadler, ridestøvler, ridepiske, seletøj og de tunge jernstigbøjler, mongolerne bruger. Kunderne, for det meste mongoler, stavrede af sted i deres fedtede, purpurfarvede eller gule dragter på en egen stiv og løjerlig måde, altid lidt foroverbøjede, som om de sad i sadlen. Det var let at se, de ikke var i deres rette element. De hadede at bevæge sig til fods og i det hele taget gøre noget, der ikke kan foretages fra hesteryggen. (fortsættes)

A. H. Rasmussen

A. H. Rasmussen: *I Kinas vold. En menneskealder i Østen*. På dansk ved Knud Andersen. København 1954, P. Haase & Søns Forlag, 224 s.

Uddragene af bogen er fra siderne 172-190. Den originale ortografi er bibeholdt.

Indlæg

En meget omtalt Hamlet-forestilling har sat fokus på sygdommen Downs syndrom også kaldet mongolisme. I den anledning har vores formand, Rolf Gilberg, rettet henvendelse til 'Dansk Sprognævn':

3. sept. 2002

Mongolerne er et mongolsktalende folk i Mongoliet. Der er flere forskellige Mongoli, ydre og indre samt områder i Rusland, Europa og Nordamerika. Der er flere forskellige mongolske etniske grupper eller folkeslag, der hver taler forskellige mongolske dialekter. Men alt i alt er mongolerne et folk med egen identitet, sprog og kultur. Der er lidt flere mongoler i hele verden, end der er danskere.

Indenfor den medicinske verden taler man om mongoler og mongolisme, når man omtaler Downs syndrom, opkaldt efter en engelsk læge, som døde i 1896. Downs syndrom skyldes en kromosomfejl, som bevirker, at man får et udseende, som ligner mennesker i Asien, i hvert fald set med europæiske øjne.

Det er en meget uheldig betegnelse, fordi det mongolske folk ofte slås i hartkorn med disse kromosomfejl, som har en lavere intelligenskvotient (omkring 60).

Vil det være muligt at gøre en indsats for, at ordet »mongol« kun bruges om det mongolske folk. Man må så finde på et andet ord til at betegne de mennesker, som lider af Downs syndrom, hvis man ikke vil tale om Downs sygdom. Man kunne lade sig inspirere af kromosom 21, fordi det oftest er i kromosompar 21, at fejler opstår.

Da de egentlige mongoler ved den nuværende sprogbrug forbindes med evnesvage mennesker, påfører man Mongoliets indbyggere en negativ værdiladet betegnelse, som i virkeligheden intet har med

dem at gøre. Det mongolske folk er som helhed ikke mindre evnesvage end andre folk.

I denne tid, hvor man tager hensyn til hinanden og ikke forsøger at pådutte hinanden nedsættende betegnelser, er det meget uheldigt og dårligt, at der er denne sammenblanding af vidt forskellige begreber, fordi disse ved tilfældigheder har fået samme navn. I mit arbejde som museumsinspektør på Nationalmuseet og formand for Dansk Mongolsk Selskab er jeg mange gange stødt på mennesker, som ikke har forstået forskellen mellem mongoler og mongoler.

Ordet »mongol« må forbeholdes det mongolske folk i Mongoliet. Hvis en sygdom af vanvare var blevet kaldt dansker, ville danskerne jo også blive voldsomt vrede, især hvis det drejede sig om en sygdom, som tillægger menneskene dårlige egenskaber. Der ville blive et ramaskrig, og straks ville man finde en ny betegnelse for pågældende sygdom.

Jeg synes, at vi ikke i disse politisk korrekte tider kan være bekendt at bruge samme navn for en sygdom med nedsat intelligens som for en hel normal befolkning. Nok er mængden af herboende mongoler ikke stor, men det vil være et human signal at finde et andet navn til Downs syndrom. Det kunne med tiden måske smitte til udlandet, så man også der kunne begrænse brugen af ordet mongol til den mongolske befolkning i Mongoliet.

Dansk Mongolsk Selskab er gået ind i denne debat, fordi et af selskabets formål er at fremme forståelsen i Danmark for det mongolske folk og dets levevis og historie.

Vil Dansk Sprognævn hjælpe os i denne sag?

Rolf Gilberg

9. sept. 2002

Tak for brevet om brugen af ordet »mongoler«.

Lad os sige det straks: Der er næppe store muligheder for at ændre sprogbrugen på dette punkt. En tilnærmelsesvis, om end ikke fuldstændig parallel til denne sprogbrug, er brugen af ordet »etnisk«. I fagsproget er en »etnisk dansker« utvivlsomt 'en person af hvid race født og opvokset i Danmark og med danske aner'. Men som vi ved, bruges ordet »etnisk« i dag om indvandrere fra 3.-verdens lande; de kaldes »etniske danskere«, man taler om »etniske restauranter« osv. Denne modsætning mellem en faglig og en ikke-faglig sprogbrug må vi leve med.

I tilfældet »mongolisme« om »Downs syndrom« kaldes betegnelsen i Den Store Danske Encyklopædi for »forældet«. Men det anfægter jo ikke at dem der har Downs syndrom, kaldes »mongoler« både i fagsproget og i almensproget. Her er der til forskel fra tilfældet med »etnisk« ingen modsætning mellem medicinsk fagsprog og almensprog, derimod mellem sprogbrugen i to fagsprog. I almensproget betyder »mongoler« i nogle sammenhænge 'mongolsktalende folk i Mongoliet', i andre 'folk med Downs syndrom'. Konteksten vil i reglen klart vise om der er tale om den ene eller den anden af de to betydninger.

Nu er danskernes fordomme om lavere intelligens næppe først og fremmest knyttet til asiatiske folk, så risikoen for at de etniske mongoler betragtes som folk med Downs syndrom, forekommer ikke særlig stor. Desuden er der vel relativt få etniske mongoler her i landet. Selvfølgelig ville det være udmærket hvis man fandt en anden betegnelse, et afløsningsord, til at betegne personer der lider af Downs syndrom. Måske kunne man foreslå singularisformen en »mongoler«, pluralis

»mongolere« til forskel fra en »mongol«, flere »mongoler«. Men det er jo en svag modsætning. Der var evt. også muligheden »mongolist« om mennesker med Downs syndrom eftersom den medfødte skavank traditionelt har været betegnet som »mongolisme«. Men der er jo en tendens til at opfatte "-isme"- og "-ist"-afledningerne negativt.

Det uheldige ved dette forslag er også at betegnelsen »mongolisme« også i almensproget faktisk er ved at blive afløst af »Downs syndrom«, desuden at betydningen af »mongolist« snarere ville være 'en der beskæftigede sig fagligt med mongolisme', jf. en betegnelse som »alkymist«. Det ville være bedre at finde et adjektiv der knyttede sig til betegnelsen »Downs syndrom«. Men »downser« forekommer for slangpræget og negativt, jf. at en der lider af spastisk lammelse, kaldes »spastiker«, men nedvurderende »spasser«. På den anden side plejer mennesker med medfødte kroniske lidelser at blive betegnet med en "-er"-afledning hæftet på betegnelsen på den pågældende lidelse, fx »allergiker, astmatiker« o.l.

Det er faktisk vanskeligt at finde en betegnelse man selv tror ville have gennemslagskraft. Skulle man finde frem til én, ville det nok være mest hensigtsmæssigt at få fx Politiken til at lancere betegnelsen. De har ofte haft held til at finde eller få udbredt gode afløsningsord.

Vibeke Sandersen
Dansk Sprognævn

Redaktionen modtager gerne indlæg og synspunkter om dette spørgsmål. Er det en sag, der er værd at forfølge, eller er faren for at træde i spinaten i offentlighedens øjne større end fordelene ved at undgå denne uheldige sammenblanding af begreberne?

mongolisme (*Downs syndrom* (efter engelsk læge, † 1896)): svær, medfødt udviklingshæmning, der skyldes en kromosomdefekt (se nedenfor). Børn med denne defekt har, som navnet siger, ansigtstræk, der minder om den mongolske races. Øjnene er små og skæve på grund af en seglformet hudfold (mongolfold (epicanthus)), der dækker den indre øjenkrog, og næsen er bred og indsunken over næseryggen (sadelnæse). Kraniet er kortskallet med stejl nakke, ansigtet er bredt og tungen så fortykket, at den vanskelig kan være i munden. Kroppen er i reglen meget lille, muskulaturen er slap og leddene er løse. Hænder og fødder er korte og plumpe, og i hånd- og fodflader findes et karakteristisk linjemønster, således hyppigt en dyb, tværgående fure i håndfladen.

Børnene er sædvanligvis meget apatiske i den spæde alder, men overlever de, kan de udvikle sig til meget livlige, undertiden overaktive børn. Der er imidlertid betydelig intelligensnedsættelse, således at intelligenskvotienten i middel ligger omkring 60.

Årsagen til mongolisme er en kromosomfejl, der opstår under den celledeling, som fører til dannelse af kønsceller.

Der er ingen behandling for mongolisme, og undfangelse af mongolbørn kan ikke forebygges, men defekten kan påvises fra graviditetens 16. uge ved en undersøgelse af celler fra fostervandet.

Lademanns Lægeleksikon
bind 7, s. 63-64 (i uddrag)
1977-80

Aktuelt

The Mongol Messenger
rapporterer:

Sverige og Mongoliet styrker båndene

Den svenske viceudenrigsminister, Britt Anderson, aflagde et 2-dages besøg i Mongoliet den 13. maj 2002. Under besøget blev der sat underskrifter under Strategisk Dokument om Udvikling og Samarbejde med Mongoliet 2002-2006. Det er den første aftale, der formaliserer samarbejdet mellem Sverige og Mongoliet. Målet er at reducere fattigdommen gennem at støtte reformprocessen og støtte organisationer, der medvirker til opbygningen af et demokratisk samfund.

Ved et pressemøde den 14. maj sagde Anderson: »Vores land yder assistance til lande med en overgangsøkonomi. På grund af afstanden mellem vore to lande er det vanskeligt at opretholde en direkte samhandel med Mongoliet. I takt med den øgede kommunikation mellem vore to lande vil partnerskabet udvikle sig.« 22.05.02

Menneskets alder

Videnskabsfolk er for nyligt nået til den konklusion, at der levede mennesker i Mongoliet for så længe siden som 700.000 år. Konklusionen er baseret på stenalderfund i Tsagaan Agui (Den hvide Hule) i Bayanlig sum, Bayankhongor aimag. Nogle forskere betragter Mongoliet med sin placering på den centralasiatiske højslette som menneskehedens vugge. 01.08.01

Klippemalerier

Mongolske forskere har opdaget over 10.000 malerier over et område på 20 km i Baga Oigor bjergmassivet. Malerierne, der forestiller dyr og jægere, dateres til mellem det 7. og 3. århundrede f.Kr. 06.09.00

Jørgen Bitsch 80 år

Søndag den 30. juni 2002 fyldte Jørgen Bitsch 80 år. Han blev på den stiftende generalforsamling i december 1990 valgt ind i Dansk Mongolsk Selskabs bestyrelse,

hvor han sad i en årrække. Han har rejst stort set overalt på jorden og fortalt om sine rejser gennem foredrag, film og bøger.

Bitsch startede sit rejsebogsforfatterskab i 16-årsalderen, hvor han vandt en konkurrence om den bedste ungdomsbog i 1940 ved at fortælle om sine oplevelser som kahytsdreng i Sydøstasien. I 1940'erne uddannede han sig til lærer, og i 1950'erne tog han på enmandsekspeditioner til fremmede, eksotiske steder på jorden.

I 1960'erne blev han landskendt på grund af sine rejsefilm, som han rejste riget rundt med og viste om søndagen i kirketiden. Det var før fjernsynet slog igennem og mange år før en *Discovery*-kanal. Der var stor søgning, og publikum slugte de eksotiske film om fremmede folk i Langbor-

tistan. En overgang var han formand for *Eventyrernes Klub*.

I 1962 udkom Jørgen Bitsch' bog *Ukendt Land. Rejse i Mongoliet* (186 sider). Den er senere oversat til en række andre sprog. Året før havde han grundlagt *Jørgen Bitsch Safari International*, som lavede rejser til mange spændende steder på jorden. Ofte gik rejsen til Mongoliet, som Bitsch har besøgt et halvt hundrede gange.

Redaktionen

Se Bitsch i Ger: Ger (5):2 (Jørgen Bitsch 70 år); Ger(2):10 (besøg i en mongolsk ger); Ger(10):16 (ged i eget skind); Ger(5):2 (kumissækkens placering i en ger).

Vores suppleant og projektadministrator

Naboens søn Viggo var lidt ældre, så han var Djengis Khan og jeg måtte den gang i 50'erne finde mig til rette med Timur Lenk. I 70'ernes Prag fik jeg lidt mere kød og blod på mongolerne, men de

lignede nu drengårenes fantasier meget godt. Her løb jeg så ind i Bulgan – jeg tror, det var ved festligholdelsen af Guinea-Bissau's nationaldag.

Nogle år senere i 1980 landede jeg for første gang i Ulaanbaatar's lufthavn. Det var dengang lufthavnsbygningen var på størrelse med et middelstort, dansk parcelhus og Ulaanbaatar's gader med sindsro kunne krydses med lukkede øjne.

Nomadetraditionerne har vi delvist holdt i live. Vores piger Burma, Darima og Ojuna er født i henholdsvis Bukarest, Prag og Nuuk/Godthåb. Bulgan pendler stadig en del mellem Frederiksberg og Ulaanbaatar.

I 1990 fik vi grundlagt vores dejlige Dansk Mongolsk Selskab. Kofoeds Skoles bademester Janhøj havde arrangeret mongolske papirflag og festligheder i »Røda

Rummet« i Sofiegade på Christianshavn.

Min DMS tid går med at passe på pengene i Dansk Mongolsk Selskabs efterhånden mange projektaktiviteter. Det er en fornøjelse, fordi projekterne bliver udført så professionelt og med stort engagement og fordi der blandt vores medlemmer har været en helt enestående opbakning.

Til daglig er jeg økonom i den kongelige, danske fagbevægelse, og da jeg også efterhånden er blevet 57, har jeg i hverdagen stor glæde af at kunne fremkalde komparative billeder og stemninger fra såvel livet i 50'ernes Danmark som fra mine andre »fædrelande« Monghol, Ceskoslovensko og Kalaallit Nunaat.

Leif F. Petersen

DMS nyt

MEDLEMSMØDER

- *Medlemsmøde 63*
Lørdag den 28. september kl. 15-17
Danasvej 30B, Frederiksberg

Vandkraft til Erdenebulgan

Siden 1996 har *Organisationen for Vedvarende Energi* (OVE) arbejdet med at etablere et vandkraftanlæg i Erdenebulgan på initiativ af medlemmer af Dansk Mongolsk Selskab. Projektet har været længe undervejs, men i november måned forventer man at sætte spaden i jorden, og hvis alt går vel skulle den første strøm kunne leveres et år senere.

Projektets leder Finn Tobiesen fra OVE fortæller om projektets baggrund og perspektiverne for Erdenebulgan efter etableringen af kraftværket, mens Uffe Burup Petersen fra ingeniørfirmaet ISC redegør for anlæggets tekniske aspekter og projekteringsfasen. Foredraget vil blive ledsaget af billeder og tegninger.

- *Medlemsmøde 64*
Lørdag den 2. november kl. 15-17
Danasvej 30B, Frederiksberg

Antropologiske studier af rensdyrnomader

Rensdyrnomaderne i Mongoliets nordvestlige hjørne har med god grund virket dragende på de fleste med interesse for Centralasiens folkeslag. I en foranderlig verden har dette folk bevaret en livsform og kultur, som udfordrer en vesterlændings forestillinger om tilværelsens omstændigheder og indhold.

Den danske antropologi-studerende, Benedikte Møller Kristensen, tog ud for at lære dette folk og dets skikke at kende. Vi har derfor fået en enestående mulighed for at komme tæt på det isolerede nomadefolk. Benedikte vil illustrere sit foredrag med lysbilleder.

- *Medlemsmøde 65*
Lørdag den 23. november kl. 15-17
Danasvej 30B, Frederiksberg

Vildheste og tamheste I Mongoliet

Hestekulturen stammer fra den centralasiatiske steppe. Ikke alene fik vi tamhesten, vi lærte også at bruge hesten som ridedyr. Nogle af os lærte tilmed at udnytte hoppemælken.

Med Gudrun Lefmann som rejsefører drager vi ud over steppen i vildhestens og tamhestens hovslag. Vi følger vildhestens lange rejse tilbage til naturen og dens kamp for at overleve.

I Danmark er den moderne hest blevet atlet, for nogle er den et produktionsdyr, og for andre er hesten blevet et familiedyr på menneskets præmisser. Vores dages »disneyficering« af familiedyr, hvor dyr opfattes som små mennesker iført pels eller fjer, har givet mærkbare ændringer i vores opfattelse af dyrenes tarv. Det giver anledning til at reflektere over mongolernes hestehold, hvor hesten stadig får lov til at være hest.

Hjemmeside

Bestyrelsen arbejder i øjeblikket med at give vores hjemmeside www.danskmongolskselskab.dk en kraftig og tiltrængt overhaling. Mere om dette i næste nummer.

Mongolsk tekstilhåndværk

6. sept. – 20. okt. 2002

Museumscenter Aars viser en spændende udstilling med titlen *Fra Mongoliet* om traditionelt mongolsk tekstilhåndværk i filt og silke. Gennem faglærere, tekstilkunstner og filteksperter Lene Nielsen er museet kommet i kontakt med Kunst- og Kulturuniversitetet i Ulaanbaatar. Her er der for 5 år siden oprettet en filtilinje, hvor der undervises i gamle håndarbejdsteknikker. Mongoliet har stolte håndarbejdstaditioner, hvis overlevelse man søger at sikre gennem uddannelsen.

De nyuddannede tekstilkunstneres værker (eksamensopgaver) sættes til salg i forbindelse med udstillingen. Publikum vil således få lejlighed til at erhverve sig et stykke unikt kunsthåndværk fra en fjern egn. De studerende har primært arbejdet med billedtæpper og beklædning.

I forbindelse med udstillingen vises desuden en række etnografika, der fortæller om landet Mongoliet og befolkningens livsvilkår.

I udstillingsperioden har museet åbent tirsdag til søndag kl. 13-17, mandag lukket. Besøg uden for åbningstid og rundvisninger kan arrangeres ved henvendelse til museet i god tid i forvejen.

Museumscenter Aars
Søndergade 44, 9600 Aars
tel 9862 3577